KURTULUŞ

sosyalist dergi

Hangi Yolun Başlangıcındayız ?

Bir Eleştiri - Bir Öneri

Enternasyonalizm
ve
Örgütlenme Açısından
Kürdistan'daki Mücadelenin
Bazı Sorunları Üzerine

Eritre : Devrimi Getiren Koşullar

ARALIK 1978
OCAK 1979

30

KURTULUŞ

sosyalist dergi

AYLIK DERGİ
ARALIK 1978 - OCAK 1979
YIL : 3 — CİLT : 5 — SAYI : 30

Sahibi: İsmail AYÇİÇEK/Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Mustafa EKER/Yönetim Adresi: İbrahim Müteferrika Sok. Fazilet Han, Kat: 4, No. 409 ULUS-ANKARA/Yazışma Adresi: Posta Kutusu: 308 Kızılay-ANKARA Abone Bedeli: Yıllık 150 TL'dir. Yurt dışı abone bedeli iki katıdır./Her türlü ödeme için: İsmail Ayçiçek, Posta Çeki No: 100994

İÇİNDEKİLER

Dizgi - Tertip : MARTI MATBAASI
Baskı : SEBAT MATBAASI

HANGİ YOLUN BAŞLANGICINDAYIZ?

Emperyalizmin hegemonyası altında, geri bıraktırılmış, sınırları içerisinde değişik ulusların ve milliyetlerin yer aldığı bu ülke, tarihinde uzun süreli siyasi ve ekonomik istikrarı pek tanıyamamıştır. Tanıyabildiği kısa süreli nispi istikrar dönemleri, son derece sınırlıdır. Özellikle 1960'lardan itibaren Türkiye'de işçi sınıfı hareketinin yükselmesi, toplumsal muhalefete sosyalizm doğrultusunda yön vermeye başlamıştır. 1950'lerden itibaren, emperyalizmin daha yoğun müdahalesi sonucu kapitalizmin çarpık gelişiminin hız kazanması, gerek ezen ve gerekse ezilen sınıflar açısından sınıfsal ayrışmalara da hız vermiştir. 1960 öncesi toplumsal muhalefet, 27 Mayıs'la gene egemen sınıflar yararına şekillendirildikten sonra, durum bir ölçüde değişmeye başlamıştır. Zira 27 Mayıs'ın sağladığı «nispi demokratik ortam» sosyalizmin kitleler arasında yaygınlaşmaya ve toplumda yeni bir güç olarak şekillenmeye başlamasına yardımcı olmuştur.

1960 sonrasında Türkiye İşçi Partisi'nin kurulması. DİSK'in kurulması ve DEV-GENÇ'in Türkiye'nin her yanında etkin bir güç haline gelmesi, toplumsal muhalefetin eskisi gibi kolayca egemen sınıfların lehine bir kanala sokulmasını imkansız kılmaya başladı. Fabrika, toprak ve üniversite işgalleri her yanı kaplamaya başladı. İşçiler, öğrenciler ve köylüler egemen sınıfların silahlı güçleriyle çatışmalara girdiler ve onlarca şehit verdiler. Egemen sınıfların kendi aralarındaki çelişki-

ler de gün geçtikçe artmaya başladı. Ordu içerisindeki kaynaşmalar gittikçe ordunun saflaşmasına doğru gelişmeye başladı. Bu durum karşısında emperyalizm ve onun işbirlikçisi güçler toplumu daha fazla bu koşullar içerisinde tutmanın ilerisi için önü alınamıyacak gelişmelerin ortaya çıkacağı bilinciyle toplumsal muhalefetin bastırılmasının yollarını aramaya başladılar. Uzun zaman «Yahya Han Formülü»nden, cunta yöntemlerinden söz edildi.

Özellikle 1970 yazında cereyan etmiş olan bir olay egemen sınıflar açısından da, ezilen sınıflar açısından da çok önemli bir gerçeği ortaya koymuştu. Teoride birçoklarının kavradıklarını sandıkları işçi sınıfı önderliği pratikte de kendisini kanıtlamıştı. 15-16 Haziran günleri İstanbul'un birçok kesimi işçilerin eline geçti. Ekonomist önderleri böylesine bir hareketi ummadıklarından işçi sınıfını «bozguncuIara uymamaya» çağıran bildiriler yayınlayarak harekete nasıl bir ihanet içerisinde olduklarını kanıtladılar. Bir çok sosyalist, işçi sınıfının gücünü pratikte görerek daha önceki kavrayışıyla çelişki içerisine düştü.

İşçi sınıfının pratikte de artık toplumsal muhalefete önderlik edeceğini kanıtlamasıyla birlikte, egemen sınıflar gerek kendi aralarındaki derinleşen çelişkilere çözüm bulabilmek ve gerekse toplumsal muhalefeti bastırabilmek amacıyla «12 Mart Faşist Muhtıra Darbesi»ni tezgahladılar. CIA denetimindeki bu darbe, toplumsal muhalefeti büyük ölçüde ortadan kaldırırken, kalanını da CHP içerisine kanalize etti.

1973 sonrası sosyalist muhalefet hemen hemen ortada yok gibiydi. Oligarşinin yeni kılık kazanmış partisi CHP görevini oldukça başarıyla yürüterek ortalığı toparladı. 12 Mart, topluma yeni bir olgu daha getirmiş, sınıfsal ayrışmaların hangi düzeyde olduğunu ortaya koymuştu. AP küçülmüş, MSP örgütlenmiş ve darbenin yarattığı rahat koşullar içerisinde MHP örgütlü yapısı sayesinde kadrolaşmasını büyük ölçüde geliştirmişti. Bu faşist parti, 1973 seçimlerinde eskiye göre

çok fazla oy alamamış olmasına rağmen, 12 Mart döneminde sürdürmüş olduğu kadrolaşmanın ürünlerini daha sonra yarattığı kitle örgütleri sayesinde toparladı. Bir başka özellik de sosyalist hareketin geçmişle mukayese edilemeyecek ölçüde parçalanmış olmasıydı. Bu parçalanma esas olarak uluslararası parçalanmanın Türkiye'deki bir yansıması oluyordu. Uluslararası parçalanmaya göre tavır almamış olan gruplar SBKP ve ÇKP'ye göre şekillenmiş olan gruplar tarafından orta yolcu olarak nitelendirilip bir tarafa katılmaları umutla beklenildi. Kurtuluş, başlangıcından beri bu iki revizyonist çizgiye göre şekillenmeyi engellemeye ve Marksizm-Leninizm'e sadık proleter sosyalist bir hareket yaratmaya çalıştı. Birçok öznel ve nesnel koşul, bu çabanın yeterince başarılı olmasına izin vermedi. Bununla beraber Türkiye halklarının sosyalizm doğrultusundaki özlemleri artmaya devam etti. Geçmişle mukayese edilemeyecek kadar büyük bir sosyalist potansiyel doğdu. Genelde sosyalizmden yana olduğunu söyleyen güçler, yer yer toplumsal muhalefetin önderliğini CHP'den koparmaya başladılar. Bu gelişimi, 12 Mart'la bir ölçüde istikrar kazandırılmış olan ekonominin yavaş yavaş batışa doğru ilerleyişi izledi. Dış borçlar ödenemez, ithalat yapılamaz hale geldi. Bir çok fabrika montaja dayandığından dolayı, üretimi kısmak ve işçilerin bir kısmına yol vermek durumunda kaldı. Binlerce orta ve küçük işletme iflas etti. Hayat pahalılığı geçmişle mukayese edilemeyecek derecede yükseldi Enflasyon resmi istatistiklere göre geçen yıl % 26-30, bu yıl % 46. Bunlar toptan eşya fiyatları ile hesaplanmış rakamlar. Ancak bunun içerisinde emekçi sınıfların kullandıkları nesnelerin fiyatlarındaki artış ise % 100'ü bulmaktadır. Bu arada bir gerçek de kendiliğinden ortaya çıkmaktadır: Egemen sınıfların kullandıkları girdilerin fiyatları emekçi sınıfların kullandıkları tüketim nesnelerine göre çok daha az artmıştır. DİSK araştırma dairesinin yapmış olduğu son incelemenin verdiği sonuçlara göre son bir yıl içerisinde emekçi kitleler % 10 mutlak olarak yoksullaşmışlardır.

Kitlelerin yoksullaşmasının gözle görünen, araştırmaya gerek bırakmayan bir göstergesi de, artık bir ailede tek kişinin çalışmasıyla geçinmenin mümkün olamayışıdır. Bir işçinin eline geçen asgari ücret 2400 TL. Bir apartman dairesi ise 5000 TL. Bir memurun aldığı maaş da ortalama olarak 5000 TL.

Bu tabloyu zannederiz uzatmaya pek gerek yok. Gözle görülebilir bir sonuç kendisini açık olarak ortaya koymaktadır. Yönetenler de dertte, yönetilenler de. Ve her geçen gün, bu durum şiddetlenerek devam ediyor. Bu durumun şekillendirdiği toplumsal muhalefet de her geçen gün şiddetlenmeye devam ediyor. Son seçimlerden 1 milyon oy ve 16 milletvekili ile çıkan MHP, AP içerisinde de gittikçe güç kazanmakta. Uzun süre, batıdaki muhafazakar partilere tekabül edebilecek bir çizgi izlemiş olan AP, MHP'nin güç kazanmaya başlaması ile birlikte, tabanını koruyabilmek ve MHP'yi vurucu güç olarak kullanabilmek amacıyla şiddetle milliyetçilik savunuculuğu yapmaya başladı. Bu, AP'nin kendisi için pek iç açıcı sonuçlar vermedi. Zira doktriner milliyetçilik konusunda, AP gibi başka koşullarda ve başka işleyiş kurallarıyla şekillenmiş olan bir partinin faşist bir partiyle yarışabilmesi mümkün değildir. Bunun mümkün olmadığının kanıtları görülmeye başlanmıştır bile. AP'nin görevinin, gittikçe faşist partiye yataklık yapmak olduğu bazı AP'liler tarafından da görülmekte ve tepkiyle karşılanmaktadır. Saadettin Bilgiç'in Genel Başkan yardımcısı olması ve örgütlenme işlerini yürütmesi, AP'nin birçok biriminde faşistlerin egemen olması anlamına gelmektedir. Bugün MHP'li faşistler. AP içerisinde 50 tane milletvekilleri olduğunu böbürlenerek anlatmaktadırlar. Bu kadar olup olmadığı bilinemez ama, açıktır ki, önemli bir faşist rezerv güç AP içerisinde yatmaktadır. Bu gelişmelere paralel olarak, CHP hükümeti kurulurken AP'den 11 milletvekili ayrılmış ve bu ekibin sözcülüğünü yapan Oğuz Atalay, AP içerisinde hâlâ kendileriyle birlikte olan 5 kişinin daha bulunduğunu ifade etmektedir. Ayrıca son zamanlarda daha liberal görüşlü olan bir kısım milletvekilinin AP'

den ayrılarak yeni bir parti kurma girişiminde bulunacaklarına dair dedikodular dolaşmaya başlamıştır. Bunlar salt dedikodular da olabilirler. Ancak bunların çıkıp, yaygınlaşmasına sebeb olabilecek önemli rahatsızlıklar vardır AP içerisinde. Bu rahatsızlıkların temelinde de, AP'nin eski hüviyetini kaybetmeye başlamış olmasına rağmen, yeni hüviyetinin ne olacağının henüz kesin olarak belirlenememiş olmasıdır. Bu kargaşadan ise, MHP yararlanmaktadır. Bir çok AP birimi bugünden MHP'lilerin eline geçmiş durumdadır.

Türkiye'de faşistlerin güçleri bu kadarla kalmıyor elbet. Devlet örgütü içerisinde yeralan tek tek faşistlerin etkinliklerinden, bizzat CIA tarafından oluşturulmuş olan ve onun tarafından yönlendirilen kontr-gerilla ve MİT gibi örgütler faşizmin gücünü büyük ölçüde artırmaktadır. Bütün bunlara rağmen, şu anda, faşizmin, iktidarı ele geçirecek derece güçleri oluşmuş değil. Ayrıca toplumun şu andaki durumu da buna yeterince müsait değil.

CHP'nin iktidara geldiği son bir yıl içerisinde çeşitli saldırı ve katliamlarda ölen insan sayısı bini aştı. Özellikle CHP'nin iktidara gelmesinden sonraki artış bir önceki yılla mukayese edilebilecek gibi değildir. Her ay ortalama yüz civarında insan ölmüştür. Bu rakam bazı aylarda yüzelliye kadar tırmanmıştır. Aktif savunmadan yana olan devrimciler, tüm bu saldırılara güçlerinin elverdiğince karşı durmaya çalışmışlar ve faşistlere meydanı boş bırakmamışlardır. Ancak bu çatışmalara en geniş halk kitlelerinin katıldığı söylenemez. Çeşitli illerdeki faşist saldırılar, savunmasız halka yönelmiş ve halktan bir çok insan faşist caniler tarafından -hiç bir cevap verilmeksizin- katledilmiştir. Ama halkın kendi savunmasını gerçekleştirdiği Sivas olayları ise faşistlerin yüreğine korku salmıştır. Bu, başka olaylara benzemeyen çok önemli bir gelişimdir. Sonuç ortadadır. Devrimciler halkla birleşip, aktif anti-faşist savunmaya girdiklerinde devrimcilerden iki ölü, faşistlerden ise yedi ölü çıkmıştır. Hem de mutlak anlamıyla

halkın yaptığı bir savunma sonucu. Böylesine gelişimler yalnızca faşistlerin yüreğine korku salmakla kalmıyor, egemen sınıfları da dehşet içerisine sokuyor.

Şu anda sıkıyönetim ilan edilmiş olan iller Türkiye'yi yukarıdan aşağıya ikiye ayırmaktadır. Aslında bu hat hemen hemen Türkiye ile Kürdistan'ın sınırına tekabül etmektedir. Sınır bölgesi olması dolayısıyla da nüfus kompozisyonu itibarıyla karışık bir yapı arzetmektedir. Faşistler katliamlarını özellikle bu illere yöneltmekteler. Bu, sebepsiz değil elbet. Bu bölge, kapitalizmin de yavaş geliştiği, yarı-feodal ilişkilerin ve küçük üretimin yaygın olduğu bir yer. Kapitalizmin nispeten hızla geliştiği, toplumsal yaşam ve ilişkileri hızla değiştirdiği, sırasıyla batı, güney ve kuzey Anadolu'ya göre, orta Anadolu ve Kürdistan'da böyle olmamaktadır. Bu bölgelerde tarım kesiminde feodal ilişkiler ve küçük üretim yaygındır. Toprak dışında ise sanayi üretimi bazı iller hariç (Kayseri, Elazığ, Gaziantep gibi) pek cılızdır. Sözünü ettiğimiz hat üzerindeki bazı illerde ise, bu hattın doğusuna ve batısına nazaran daha fazla gelişmiş olan bir kapitalizm vardır. Feodal üst yapıyı pek fazla bozmaksızın birçok toplum kesimini yıkıma sürükleyen bu durum da ayrı bir özelliktir. Bu hat üzerindeki bir başka önemli özellik de halkın bir kısmının sünni, bir kısmının ise alevi olmasıdır. Faşistler bütün bu olguları değerlendirerek, bu bölgedeki çalışmalarına önem vermişler ve kısa zaman içerisinde bu bölgedeki MSP oylarının hemen hepsini MHP'ye devşirmişlerdir. Bölgedeki dinsel etkinliğin yoğunluğu, başlangıçta MSP için kolay gelişme imkanı yaratmış iken MHP'nin din ile olan ilişkilerini sağlamlaştırması sonucu bu gelişme bütünüyle MHP'ye kanalize olmuştur.

Bu söylediklerimiz şu şekilde özetlenebilir. Genelde gelişmekte olan kapitalizm ile paralel gelişmeyen ekonomik bir yapı, ekonomi dışı ilişkilerin yaygın olduğu bir toplumsal yaşam. Ve bu yapının vazgeçilmez sonucu olarak da gerici ve faşist siyasetlerin gelişmek için uygun zemini buldukları yer.

Fakat bu görece değişmezlik ortamında bile gözden kaçırılmaması gereken önemli değişiklikler var. Bunlardan en önemlisi Kürdistan'da giderek yükselen ulusal demokratik bilinçtir. Bu gün için faşistler din kanalıyla Kürtler arasında taban bulabiliyor olsa da, ulusal demokratik bilinç geliştikçe bu tabanın geriliyeceğine kuşku yok. İkinci önemli nokta ise kapitalizmin gelişmesi karşısında -henüz sosyalizmi bir alternatif olarak görememiş olan- iflasa sürüklenmekte olan orta sınıfların, eski konumlarını kazanabilmek amacıyla, kendilerini bu duruma düşüren düzene karşı olan tepkilerini, kendilerine mevcut konumları içerisinde en radikal görünen akıma dahil etmekte, dolayısıyla bölgede faşist hareketin güç kazanmasına büyük katkılarda bulunmaktadırlar.

İşçi sınıfının yoğun olduğu şehirlerde kitle tabanı bulamayan faşizm için harekete geçirilecek, militan devşirilecek yer tam da burasıdır. Yapılacak şey ise basittir. Bu seçilmiş bölgelerde yapılacak provokasyonlarla kendi tabanını kendilerinden olmayanlara saldırtmak. İşte kitle katliamları, faşist terör ve dehşet. Düşman *diye gösterilip öldürtülenler* «memleketi bölmeye hazırlanan, dinsiz komünistlerdir, kızılbaşlar ve kuyruklu Kürtlerdir»! Kısacası suçlu yoksul Kürt ve Türk emekçileri ve onların en değerli evlatları devrimcilerdir.

Şu anda Türkiye'de manzara kaba değerlendirmelere bağlı kalındığı takdirde sanki bir iç savaş. Ancak ordular ortada yok. Cepheler kurulmamış. Çatışmanın bir kısmı halkı doğrudan ilgilendirmiyor. Yani onlara kendi çıkarlarıyla bağlantılı gibi görünmüyor. Bu, bir ölçüde de çatışmanın boyutlarının yapaylığını da göstermektedir. Bu durum elbette ki, faşistlerin şiddetli ve sürekli saldırılarından doğuyor. Hükümet izlemekte olduğu denge politikasından dolayı hiçbir şeye hakim olamadı. Halka «ak günler ve can güvenliği», oligarşiye ise «döviz, siyasal istikrar ve çalışma barışı» vaad ederek iktidara gelen CHP, burjuvaziye bir miktar döviz bulmak ve ülkeyi emperyalizme biraz daha peşkeş çek-

mekten başka bir şey yapmadı. Durumdan ne oligarşi yeterince memnundu ne de Türkiye halkları. Can güvenliği derdinden neredeyse emekçiler geçim sıkıntısı içerisinde olduklarını unutacak.

Böylesine bir ortamda faşistlerin sürekli olarak kanıtlamaya çalıştıkları şey ise, artık devlet otoritesi diye bir şeyin ortada kalmadığını kanıtlamaya çalışmak. Ve dehşet içerisine düşürdükleri halklara faşist diktatörlüğü bir çözüm olarak dayatmak. Yarattıkları bunca dehşetin amacı bu. Devlet otoritesinin yokluğunu kanıtlayabilmek için azgın saldırılarını sürekli artırırken, sürekli hükümetin sıkıyönetim ilan etmesini istediler. Bu, haliyle hükümetin «ben artık yönetemiyorum» demesi olacak ve böylelikle faşistler otorite yokluğunu kanıtlamış olacaklardı. Faşistler Elazığ, Erzincan, Malatya ve Sivas'da yaratmaya çalıştıkları kitle katliamlarıyla hükümete sıkıyönetim ilan ettiremediler. Sonunda daha büyük bir oyuna giriştiler.

Kahramanmaraş katliamı olmadan, başta Faik Türün olmak üzere birçok faşist önder Maraş ve köylerinde toplantılar yaptılar. Daha önce bu yörede faaliyet gösteren MHP'ye bağlı ETKO ve TYK isimli illegal cinayet örgütleri bir kaç militanlarının yakalanması ile ortaya çıkartılmıştı. Ama denge politikası, bu faşist örgütlerin kökünün kazınmasına izin vermemişti. Sosyal-demokrat CHP, ideolojisi ve tekelci burjuva sınıf karakteri gereği olarak faşistlerin üzerine saldırmak değil, aynı İtalya'da 1922'de başbakan Giolitti'nin gösterdiği tavıra benzer bir biçimde, onları kanun çerçevesi içine çekmeğe, yani onları yasalara uygun bir davranış çizgisi içerisine çekmeğe çalışarak yalnızca onları tehdit etti. Bu politikayı biz «sola yumruk, sağa tokat politikası» olarak adlandırmıştık. Ama faşistler hiç de CHP'nin umduğu gibi kanun çerçevesine girmediler. Tam tersine amaçlarına uygun bir biçimde daha büyük bir katliama karar verdiler.

Faşistler Maraş'taki hazırlıklarını tamamladıktan sonra, oyunu başlattılar. İlk önce gerici bir filmin

gösterildiği sinemada bir bomba patlattılar. Amaçları komünistler, kızılbaşlar bize saldırıya geçtiler diyerek halkı galeyana getirmekti. Bunda başarılı oldular. İki TÖB-DER'li öğretmeni öldürdüler. Olayların bundan sonraki kısımları da son derece planlıydı. Öğretmenlerin cenazelerinin kaldırılacağı anı beklediler. Cenaze namazı kılınacağı sırada halkın üzerine saldırıya geçtiler. Şehrin çeşitli yerlerinde çatışmalar çıktı ve bu arada üç kişi öldü. Faşistlerin amacı da bu idi. Şehrin her yanında bir anda «komünistler analarımıza, bacılarımıza saldırıyorlar», «aleviler sünnileri kesmeye başladılar» lafları yayılmaya başladı. Bu duruma hazırlıklı olan faşistler bir anda şehrin bir çok mahallesini ele geçirdiler ve ilericileri katletmeye, dükkanları yağmalamaya, kadınları, kızları kaçırıp ırzlarına geçmeye başladılar. Hastahanelere, ilerici, demokrat derneklere saldırıp, yakıp yıktılar, tahmini maddi zarar bir milyar lirayı buluyor. Devrimciler ve halk ancak son derece sınırlı denebilecek bir direniş gösterebildiler. Muhtemeldir ki, faşistlerden de ölenler olmuştur. Bu arada asayişi sağlamak üzere şehre giren askeri kuvvetler, yakalayabildikleri saldırganları nazikçe tutuklarken saldırıya uğrayan halka ateş etmekten geri kalmadılar. Böylesine büyük bir katliamın sonunda tutuklananların sayısı yüzü aşmadı. Bunca ölü ve yaralının olmasına sebebolanlar yalnızca yüz kişi değildir. Zira saldırıların çevre köylere kadar uzanmış ve oralarda da çok sayıda ölü ve yaralının olduğuna dair haberler almaktayız.

Bu noktada şu soruyu sormak gerekiyor: Faşistler bu işi hesaplayarak yaptılar; ama hükümet neden seyirci kaldı? Üstelik Sağlık Bakanına, valiye, İçişleri Bakanının bizzat kendisine karşı saldırılar olduğu halde neden seyirci kalındı? Cevap gene denge politikasında yatmaktadır. Olayları başından zecri tedbirler almak suretiyle önlemek mümkündü. Ancak bu durumda hükümet birkaç faşistin canını almak zorunda kalacaktı. Böylesine bir durum ise faşistlerin hükümete karşı bir avantaj elde etmesini sağlayacaktı. Halbuki faşistlerin bir müddet ortalığı dağıtmasına izin verdikten son-

ra üzerlerine gitmek ve olayları durdurmak hükümeti avantajlı duruma geçirecek ve faşistleri kanun dairesine çekebilmek için önemli bir avantaj oluşturacaktı. Ama hesaplanamayan nokta, olayların çapının ne olacağıydı. Hükümet hesabını yanlış yapmış ve tahmininden öte olaylar ortaya çıkmıştı. K. Maraş köylerinde de çatışmaların çıkmaya başlaması, bu durumun giderek Kürdistan'ın büyük bir kısmına yayılabileceği kuşkularını ortaya getirdi. Endişeler, böylesine bir kıvılcımla gelişmekte olan Kürt ulusal hareketine yeni boyutlar kazandırabileceği noktasına kadar gelişti.

Hükümet yalnızca faşistlere yönelecek bir sıkıyönetimi tek taraflı bulduğundan, bu noktada sınıfsal antagonizma içerisinde olduğu devrimci hareketi de bir ölçüde tasfiye edebilmek amacıyla 13 ilde birden sıkıyönetim ilan etti. Bu durum biryandan da Türkiye gibi geri bıraktırılmış ülkelerde sosyal demokrasinin ne ölçüde hayat hakkına sahip olduğunun da bir göstergesi olmuştur. Tabii bu ilk kez Türkiye'de olmamaktadır. Seylan'da ve Hindistan'da da benzeri durumlar yaşanmıştır. Sözde K. Maraş olayları dolaysıyla ilan edilmiş olan sıkıyönetimin ilk yaptığı iş, siyasal hakları yasaklamak olmuştur. Malumdur, ne zaman Türkiye'de toplumsal bunalım olmuşsa, sosyalistlerin ensesinde boza pişmiştir. İstanbul'da birinci gün 343 devrimci öğrenci Maraş katliamını protesto ettiklerinden dolayı, ikinci gün 53 devrimci, beşinci gün 74 devrimci sıkıyönetim yasaklarına uymadıklarından dolayı sıkıyönetimce tutuklandılar. Dernek faaliyetleri yasaklandı. Kısa zaman içerisinde devrimci-demokratik yayınların bir çoğu kapatılacaktır. Daha bu ilk göstergeler sıkıyönetimin ne yapmaya geldiğini bize göstermektedir. Faşistler, bazı endişelere sahipseler de bayram havası içerisinde: «Oh! Nihayet sıkıyönetim geldi!», «Merhaba Asker!» İşte bunlar faşist ve gerici gazetelerin başlıkları.

Bunları söylediğimizde şu sorulabilir: Ecevit faşistlerin adamı mı? Hayır. Elbette değil. Hatta onlara karşı da. O halde faşistler neye seviniyorlar? Üstelik sıkı-

yönetim işledikleri cinayetlerle de ilgilenecek. Birşeyler kaybedecekler. Ama gerçek şu: Sıkıyönetimler herşeyden önce devletin koruyucusudur. Bunu TİKP'li hainler gibileri bilmeyebilirler, yahut da bile bile egemen sınıflar adına Türkiye halklarını aldatmaya çalışırlar ve onlara kanan bazıları olabilir ama faşistler bunu çok iyi bilmektedirler. Sıkıyönetim genel olarak terörizmin kökünü kazıyacağım derken, bu paravana altında çoğunlukla sosyalistler darbe yiyeceklerdir. Bu arada faşistlere olacak olanlar onlar açısından önemli değildir. Amaçladıkları hedef gerçekleşti. Bunu, sıkıyönetim kararının tartışıldığı CHP grup toplantısında, İzmir milletvekili Ferhat Aslantaş çok güzel dilegetirmiştir: «Bu gelinen nokta geri kalmış ülkelerin kaderidir, emperyalizmin bizi getirdiği noktadır. Kimse başarılı olduğunu iddia edemez. **Sivil idareyi yürütemeyenler askeri idareyi yürütebilirler mi?»** İşte faşistlerin umudu burada ifadesini bulmaktadır. Yapmış oldukları hesaplar ise, Halük Ülman'ın sözlerinde somutlaşmaktadır: «Konuşmanın hiç bir yararı olmayacaktır. Biliyorum. Ama bu konuşmayı sırf tarih huzurunda zapta geçsin diye yapıyorum. Bu kararın özeti şudur: Muhalefetteyken IMF'e, yabancı örgütlere karşıyız. Ülkeye özgürlükçü demokrasi getireceğiz. Anarşiyi ortadan kaldıracağız diyenlerin iktidarında **şimdi, ben beceremiyorum asker gelsin** demesinden başka birşey değildir.»

Görüldüğü gibi faşistlerin kanıtlamak istedikleri şeyin biri aynen bu.Bunu kendi yayın organlarında başka bir dille defalarca anlattılar. Ama gene de bunu kanıtlamış olmak, sıkıyönetimin faşistlere yarayacağını kanıtlamış olmak demek değildir. Şu anda bir çok demokratın büyük bir yanılgıyla sıkıyönetimi desteklemesine ya da ona karşı iyimser bir bakışa sahip olmasına yolaçan bir yorum var: CHP sıkıyönetimin faşistlere yaramasına engel olur. Ama ya tersi olursa. Yani sıkıyötim Hükümete hakim olursa, onu çepeçevre sararsa ne olacaktır? CHP hükümeti bir askeri hükümete benzeyecektir. Bu olasılık esas olanıdır. Şundan dolayı: Şu anda 13 ilde olan sıkıyönetim çoğunlukla Kürdistan vilayet-

lerini kapsamakta. Bunun yanında üç önemli ekonomik ve politik merkezi içine almaktadır. Ankara, İstanbul ve Adana. Bilindiği gibi Ankara Türkiye'nin politik merkezidir. Bir çok olay burada cereyan eder. Ve tüm orta Anadolu ile bağlantılıdır. İstanbul ve Adana ise Türkiye sanayiinin toplanmış olduğu iki bölgenin merkezleri durumundadırlar. Türkiye proletaryasının % 40'ı İstanbul civarındadır. Bu kentte sıkıyönetimin olması demek, İzmit, Adapazarı, Bursa illerine de sıkıyönetimin kollarının uzanması demektir. Aynı şekilde Adana'da sıkıyönetimin olması demek, Mersin, İskenderun ve Hatay'a da sıkıyönetimin uzanması anlamına gelir. Bunların sonucu ne olur? Şu: Bu kentler yoğun politik mücadelelere sahne olmaktadırlar. Sıkıyönetim, ilan edildiği her ilde hayatın her alanını kanunen ve fiilen kendi denetimi altına alır. Yasalarda yer almayan hertürlü uygulamayı kendisi yasa gücündeki bildirileriyle hayata geçirir. İstediği an sokakta çevirir arar; Evini basar arar; İstediği gibi gözaltına alır, 30 gün tutar. Bırakır, biraz sonra yeniden tutar. Özel mahkemeler kurar istediğini buralarda yargılar. Kısacası sıkıyönetim, gittikçe kollarını her tarafa uzatmaya başlar. İşin içerisine girdikçe kendisine daha fazla iş bulur. O kadar çok uygulama olur ki, hükümet bunları izleyemez bile. Hükümet hoşlanmayacağı bir uygulamayı düzeltmeye kalksa bile bin tanesi ortaya çıkar. Daha önceki tecrübelerin de gösterdiği gibi bu lanet olası yönetim geldimi, artık haklar gün be gün boğazlanıyor demektir. Ve unutmayalım ki, sıkıyönetim komutanı olacak generaller NATO'nun adamlarından başkaları değildir. Burada sınıfsal bakış açısını bir an unutursak zihinsel spekülasyonların esiri oluruz. Dünyanın hiç bir yerinde burjuva devletinin generallerinin proletaryanın dostu olduğu görülmemiştir. Hele bunların şoven milliyetçilikle ne kadar malul olduklarını bilirsek, proletaryaya ve ezilen Kürt ulusuna ne kadar düşman olduklarını anlarız. Bir çok demokratın şu anda yanıldıkları nokta, sınıfsal analizleri yapamayan küçük burjuva dar görüşlülüğü ile belirlenmektedir. Birçoğu sıkıyö-

netimin K. Maraş katliamı dolayısıyla ve CHP hükümeti tarafından ilan edilmiş olmasını bir güvence gibi görerek, onun faşistlerin hesabını göreceğini sanmaktadırlar. Fena halde yanılıyorlar. 12 Mart muhtırasının «sol görünümlü» lafızları da bu aynı küçük burjuva kafalar tarafından böyle yorumlamıştı. Daha sonra 12 Mart'ın darbelerini yemiş olmalarına rağmen hiç bir ders çıkaramıyorlar. Çünkü küçük burjuva kafası aynı zamanda dar deneycidir. Olguları diyalektik olarak birbirleriyle ilişkileri ve çelişkileri içerisinde değerlendiremez. Ya tarihi tekrardan ibaret görür, ya da tek tek olayların tekrarı olarak. Ama hayatın kendisi böyle midir? Bu gün ortada ne bir 12 Mart vardır, ne de onunla hiçbir ilişkisi olmayan apayrı bir durum. Ama ikisini birbirine bağlayan kırmızı bir şerit vardır: sosyalist hareketin imhası.

Neden böyle diyoruz? Biliyoruz ki, sıkıyönetim uzadıkça hayatın her alanına uzanmaya başlayacak, toplumsal muhalefeti imhaya yöneldiğinde artık dönülmez bir noktaya gelecektir. Faşistler işte bunu istemektedirler. Sıkıyönetimin dönülmez bir noktaya ulaşması. Bu zor mudur? Tam tersine çok kolaydır. Üstelik bunun ulaşabileceği başka bir nokta da yoktur: Askeri bir hükümet, ardından şu yada bu biçimde bu askeri hükümetin faşizmle kaynaşması, tek bir vücutta cisimleşmesi. Başlangıçtaki askerileşen hükümeti şu andaki CHP hükümeti -sosyal- demokrasiyi iyice bir yana koyarsa- bile oluşturabilir. Bunun sonucu olarak muhakkak ki, yeni bir sosyal-demokrat parti ortaya çıkar. Ancak henüz CHP yönetimi sosyal-demokrasiyi terketmek niyetinde değil. Sıkıyönetim olayıyla ortaya çıkan durum sürdürüldüğü takdirde CHP'yi de yiyecektir. Peki, nasıl oluyorda CHP bunu kabul edebiliyor? Şundan dolayı: Hâlâ sınıf uzlaşması siyasetinin iflas etmemiş olduğunu kanıtlayabileceğini sanıyor. Bunu sıkıyönetimin kendisine sağlayacağı rahatlama ile gerçekleştirebileceğini düşlüyor ama bu imkansız. Yapabileceği tek şey var. Henüz askerileşmemiş iken, elini kolunu henüz sıkıyönetime kaptırmamış iken der-

hal sıkıyönetimi kaldırmak ve faşist hareketle cesaretle mücadele etmek. Bunu yaptığı takdirde kendi açısından sosyal-demokrat olarak ömrünü biraz daha uzatabilir.

CHP grup toplantısında sıkıyönetim ilanına şiddetle karşı çıkanlar oldu. Oylamada 63 milletvekili aleyhte oy kullandı. Bunların bazılarının söyledikleri oldukça anlamlı ve güzel sözler. Muhalefetin itirazlarına karşı grup başkanvekili Altan Öymen şöyle savunma yapıyor: «Arkadaşlar, CHP'nin yönetiminde sıkıyönetim uygulanacaktır. Ama buna karşı çıkarsak sonunda CHP iktidarı olmadan sıkıyönetim uygulanır.» Evet bu sözler belki de doğrudur. Ama bu aynen «biz sizi kurşunla öldürmezsek, zaten başkaları işkence ile öldürecekler» demekten başka ne anlama gelebilir? Bu sözlerin ardında «biz bunu yapmazsak faşizm gelir» mantığı verilmeye çalışılmaktadır. Buna karşılık tekelci burjuvaziye hizmette kusur etmemiş olan Turan Güneş'in söylediği sözler oldukça ilginçtir:

«Başbakan Ecevit dış güçlerin, istihbarat örgütlerinin ve sermaye çevrelerinin bu hükümete düşman olduğunu, devirmek istediğini söyledi. Bunlar yanlıştır. Biz NATO'dan İMF'den ayrılmak istedikde mi, Amerika bize düşman olsun? Üsleri kapatmak yerine açmayı tercih ettik. Niye ABD bize düşman olsun? Amerika'nın istediğine göre bundan iyi iktidar bulunmaz Türkiye'de. Bazı arkadaşlar MİT devlete istihbarat vermiyor, çünkü MHP'lilerin elinde diyorlar. Peki, sol bilgileri niye vermiyor? Öyleyse MİT'in yarısı da TİKKO'cuların eline mi geçmiş? Başbakan, sanayicilerle de iyi geçinildiğini söylemiştir. O halde hükümeti yıkmak için geriye ne kaldı? Ecevit'in kendi ifadesi ile Kemer'de villası yıkılanlarla, bankadan kredi alamayanlar kaldı. Onların da Kahramanmaraş'ı yakmaya güçleri yetmez.»

Sabancı'nın söylediği «CHP hükümetinden başka hükümet olamaz» şeklindeki sözleri de hatırlanacak olursa, CHP hükümetinin oligarşi açısından durumunun ne ölçüde sağlam olduğu kolayca anlaşılır. Oligar

şinin şu anda hiçbir şikayeti yoktur. Artık onun istediği her türlü yasa parlamentodan kolayca geçecek, grevler yapılamayacak, sosyalist ajitasyon ve propaganda kolaylıkla sürdürülemeyecektir. Bu arada bir kaç faşist telef olmuş, oligarşinin umurunda mı? Ya peki, faşistlerin umurunda mı? Onların da değil. Büyük bir sevinç içerisindeler. Çünkü kaz gelebilecek yerden tavuk esirgememek gerektiğini biliyorlar. Ne kadar zayiata uğrarlarsa uğrasınlar, bunun sonucunda iktidarı elde edeceklerine olan güvenleri ile sıkıyönetimin başka illere de yayılması gerektiğini savunuyorlar. Zaten bu akış durdurulamazsa o da olacak.

Bu durumda güncel görev sosyalist, demokrat tüm kişi ve örgütleri biraraya getirecek «SIKIYÖNETİME HAYIR» sloganı etrafında birleştirmektir. Sıkıyönetime hayır, çünkü bu bir başlangıçtır. Akış devam ettiğinde kısa vadede onu engelleyebilecek hiçbir güç kalmayacaktır. O herşeye egemen olacak. Günümüz Türkiye'sinde asgari demokratik platformda oldukça güçlü bir toplumsal muhalefet vardır. CHP bu muhalefeti kendi kanatları altında tutabilmek için sıkıyönetimi kendisinin denetleyebileceğine dair güvenceler dağıtmakta, bir çok küçükburjuva kafa buna inanmakta ve bu inancın yaygınlaşmasına hizmet etmektedirler. 12 Mart muhtırasının beyin kabinesi de Ecevit'inkine benzer bir görevi görmüşlerdi. Bu gün de en büyük tehlike işte bu aynı görevi Ecevit'in görmesine izin vermektir. Sıkıyönetim karşısında sessizliği önerenler emekçi halklarımızın aldatılmasına hizmet ettikleri gibi, sosyalist, demokrat kisveleri ardında dünya demokrat kamuoyunu da aldatmaya hizmet etmektedirler. «Karınca ezmez Ecevit» yalanının sürmesini sağlamaktadırlar. «Kıbrıs Barış Harekatı» denilen katliam hareketinde de böyle oldu. Karınca ezmez binlerce insanı ezdi geçti. Yarın yoksul Kürt köylüleri ve işçi sınıfı ezilecek ve gene bunu örtbas edebilecek bir mantık oyunu bulunacaktır. Bir başka olayda da bir başka mantık. Böyle tek tek mantıklarla uğraşacak ne vaktimiz var ne de imkanımız. Yakalanması gereken tek gerçek vardır. Bu gün

bir yanda ezilen halklar diğer yanda da oligarşi ve onun ahırı parlamentoya doluşmuş siyasal partileri.

Tüm bu aldatmacayı ortaya çıkarmanın yolu birleşmekten, hayatla bağdaşmayan tezleri bir yana koyup, oligarşinin demagojik oyunlarını gerek Türkiyede ve gerekse Türkiye dışında ortaya çıkarmaktır.

KURTULUŞ

BİR ELEŞTİRİ - BİR ÖNERİ

Emeğin Birliği dergisi, geçtiğimiz aylarda, "Demokratik devrimin Türkiye'de çözmesi gereken toprak sorunu" başlığı altında 3 bölümden oluşan bir dizi yazı yayınladı. Yazının 1. ve 2. bölümleri toprak sorununu çözmek amacı ile, Türkiye'de tarımsal kapitalizmin gelişmesi ve buna bağlı olarak köylülüğün farklılaşmasını inceliyor, bunu rakamlara dayanarak kanıtlamaya çalışıyor.

Emeğin Birliği'nin yazısı esas itibarı ile acemice ve yeterli bilgi depolaması yapılmadan, zannederiz biraz da acele ile yazılmış, Bu, bizi, acaba yazının arkasında şöyle bir mantık mı var diye düşündürdü: Bu konuyu da önce biz çözümledik. Bu kanaatimizde biraz olsun gerçek payı varsa (son gelişen olgularla var gibi görünüyor), Emeğin Birliği bir an evvel bu mantıktan vaz geçmelidir. Bu, çıkar yol değildir ve kimseye birşey kazandırmaz.

Emeğin Birliği'nin yazısı içinde oldukça önemli yanlışlar var. Ama herşeye rağmen, yazının birde olumlu yanı var ki, Emeğin Birliği bundan sonraki çalışmalarında bu yanı ön plana çıkarırsa Türkiye soluna bir ölçüde katkıda bulunabilir. Yazının söz konusu olan olumlu yanı, yazarın ayaklarını yere basma ve Türkiye somutuna inme çabalarıdır. Ama şimdilik bu konuda pek başarılı olduğu söylenemez, umarız bu, bir başlangıçtır ve Emeğin Birliği, bu yönde gelecekte ileriye doğru yol kat eder.

Emeğin Birliği, Türkiye soluna bu konuda gerçekten katkıda bulunmak istiyorduysa, yazısında öncelik-

le, böyle bir araştırmanın, yöntemini, Lenin'in aynı konuyu Rusya somutunda incelerken uyguladığı yöntemin Türkiye somutuna nasıl uygulanabileceğini ve ülkemizde yayınlanan kırsal istatistiklerin zayıf ve mahsurlu yanlarını tartışmaya açmalı idi.

Biz, bu yazımızda, esas olarak Emeğin Birliği'ni eleştirmeye çalışırken, diğer taraftanda, zaman zaman kendi görüşlerimizi ortaya getireceğiz. Fakat amacımız öncelikle Emeğin Birliği'nin temel hatalarının nerede olduğunu göstermektir.

Diğer taraftan, bu tip araştırmalarda öncelikle yöntemin tartışılmasını gerekli gördüğümüz için, yönteme yönelik görüşlerimizi bir başka yazıda etraflıca açıklamaya çalışacağız.

BİRİNCİ KISIM

Emeğin Birliği, Türkiye'de köylülüğün farklılaşmasını, şu kriterlerden hareketle belirtmeye çalışmaktadır :

> "Türkiye'de nekadar tarım alanının işletildiği, ne kadarında endüstri bitkilerinin, sebze ve meyvaların yetiştirildiği, ne kadar alanın traktörle ve diğer tarım makinaları ile işletildiğini, alarak inceleyeceğiz. Bir inceleme yaparak, *"üretilen şey, bunun üretiliş biçimi ve üretilen şeyin değişim tarzını"* açıklamaya çalışacağız." (Emeğin Birliği Ağustos/78. s.5)

Böyle yazmakla Emeğin Birliği zincirin en önemli halkasını yakalamış ve köylülüğün farklılaşmasında ana ayıraçları bulmuş gibi gözükmektedir, fakat hemen arkasından gelen bölümlerde, yukarıda yapılan alıntı maalesef Emeğin Birliği tarafından gerektiği gibi değerlendirilememektedir, çünkü Emeğin Birliği Engels'in söylediklerini kavramaktan uzaktır. O, daha önceden kendi subjektivitesinde bulduğu "gerçekleri" yeniden kanıtlama çabası içindedir.

Aslında Emeğin Birliği'nin yaptığı bu çalışma, gerçekler üzerine doğru dürüst bir araştırma yapılmadan öne sürülmüştür. Bu yüzden, bu araştırmayı, Lenin'in tabiri ile, "Eleştirmek ne mümkün ne de gereklidir" ama ne yazıkki Türkiye solunun içinde bulunduğu ideolojik karmaşa ve bilgi seviyesindeki içler acısı düşüklük, bizi böyle bir "araştırma" üzerinde yazmayı mecbur etmiştir. Bizim bu yazıyı yazmamızın bir diğer sebebi de, birtakım insanların "Türkiye'nin büyük sorunlarına nasıl çözümler getirdiklerini" kabara kabara anlatarak ortalıkta dolaşmalarıdır. Bizce bu insanların biraz daha alçak gönüllü olmaları gerekmektedir.

Şimdi tekrar yukardaki alıntımıza dönüp, açıklamaya çalışalım. Bu alıntı ne demektedir ve Emeğin Birliği bunun nerelerini kavrayamamıştır.

I.— *ÜRETİLEN ŞEY :* Bu ne demektir? Bazı nesneler üretici tarafından sırf tüketim veya ağırlıklı olarak tüketim için kullanılırlar, örneğin; buğday, mısır, çavdar gibi; ama bazı nesneler özellikle tüketimde kullanılmazlar, ağırlıklı olarak pazar için üretilirler, örneğin; pamuk, ay çiçeği, susam, kenevir, yer fıstığı, çay, tütün zeytin, şerbetçi otu.. vs.. Bir de bazı nesneler vardır ki bunlar hem tüketilir hem de pazara sunulurlar, bunlar, kümes hayvanları, büyük ve küçük baş hayvanların verdikleri süt ve süt mamulleri gibi.

Bir tarım bölgesinde tahıl olarak nitelendirilen birinci gruptaki nesnelerden sınai bitkiler denen ikinci grup nesnelere geçiş, o bölgede pazarın genişlediğini, para ekonomisinin hızlandığını kısaca kapitalizmin gelişmeye başladığını gösterir. Kümes hayvanları ve büyük, küçük baş hayvanların miktarlarındaki artış da bunların artık sadece kişisel tüketim için üretilmediği, artık pazarın da göz önüne alınarak üretimlerine önem verildiği anlamına gelir. Bu iki eğilim, "doğal", diğer bir deyişle kapalı, kendi kendine yeterli ekonominin parçalandığını bize göstermek için birer araçtır ama tek başlarına çok yetersizdirler. Örneğin, bu yukardaki eğilim, ülke çapında sınai bitkileri işleyen imalathane veya fabrikalardaki artış ve bunun yanı sıra,

mandıra, tavuk çiftlikleri vs. gibi hayvancılıkla ilgili üretim birimlerinin artışı ile desteklenmelidir. Bunlara ilaveten kapalı pazarın parçalanmasını göstermek için: Birincisi, o tarım bölgesindeki ulaşım kanallarının gelişmesini (ticaret için ulaşım zorunludur), ikincisi mümkünse tahılların pazarlama oranlarındaki değişmelerin hesaplanması gerekir. Bütün bunlar bir araya getirildiğinde *Üretilen şey*'in incelenmesi bir anlam kazanacaktır: Emeğin Birliği bakalım *üretilen şey*'den ne anlıyor:

> "DİE'1973'de 'Ekilen, nadas, bağ ve sebze alanı ile meyve ve zeytin ağaçlarının kapladığı alan ve ormanlar'ı şu şekilde belirtmiştir (ormanları buraya almıyacağız çünkü konumuzu yakından ilgilendirmemektedir) 1973'de ekilen alan 16 062 000; nadas yapılan alan 8 952 000; bağlar, sebze bahçeleri, meyve ağaçları ve zeytinlikler, 3 274 000 hektar olarak belirtilmiştir". (age. s. 5)

Evet, Emeğin Birliği üretilen şeyden *sadece* bunu anlıyor, şimdi soruyoruz, bu yukarıda saydığımız rakkamlar ne anlama geliyor ve bu kullandığınız biçimi ile, yani senkronik olarak kullanıldığında (*), üstelik kullanılma sebebinide açıklamadan, bunlara ne gerek var. Emeğin Birliği bunları yazmasa da olurdu. Çünki bu yazıların hiç ama hiç bir anlamı yok. Ve Emeğin Birliği hemen, *üretiliş biçimini* analiz etmeye geçiyor.

2 — *ÜRETİLİŞ BİÇİMİ:* Bizce bundan anlaşılması gereken: I) Üretim güçlerindeki değişmeler ve gelişmeler, II) Üretim ilişkilerindeki değişmeler.

I) *Üretim güçlerindeki gelişmeler:* "Tabiat maddelerini ürünlere dönüştürmek için gerekli olan *iş gücü ve maddi unsurlar toplumsal üretici güçleri* meydana getirir. Üretici güçler, insan toplumunun, tabiatla nasıl bir ilişki içinde olduğunu, insanın tabiat üzerindeki gücünün ölçüsünü, maddi malların üretiminde tabiat

---

* Bir süreç içinde evrimi ile değil de, sürecin belli bir anını süreçten soyutlayarak analiz yapma metodu/tersi diyakronik.

kanunlarından yararlanma derecesini gösterir" (Ekonomi politiğin temelleri. s. 37. May yayınları).

Üretim tarzının içinde en dinamik unsur üretim güçleridir ve sürekli gelişim ve değişim kanununa uygun olarak durmadan gelişirler ve bir müddet sonra kendilerine bir zamanlar uygun olan üretim ilişkileri ile uygunlukları bozulur ve üretim ilişkilerini kendilerine uygun bir hale gelmesi için zorlarlar (bunu üretim güçleri içinde insan yapar,üretici güçlerin gelişmesinin seviyesine uygun yeni üretim ilişkileri kurulduğunda yeni bir üretim tarzı ortaya çıkar. Üretici güçlerin g elişmesinin en somut ve dinamik unsuru üretim araçlarının gelişmesidir, bu yüzden her üretim tarzının aşağı yukarı karakteristik üretim araçları vardır, bu yüzden üretiliş biçiminin değişmesini incelerken öncelikle iş aletlerine bakmak gerekir. Fakat, üretim araçlarının gelişmesi tek başına yeterli değildir. Bunlara uygun olarak değişikliğe uğrayan mülkiyet formları da gereklidir. Bu yüzden modern araç gereçlerin artışının incelenmesi sırasında mülkiyet formundaki değişiklikler de göz .önüne alınmalıdır.

Ayrıca tarımda (üretim araçlarındaki gelişme) makinalaşma incelenirken, bu tarımdaki en önemli çelişkinin, toprak beyi ekonomisi ile köylü ekonomisi arasındaki çelişkinin her iki yanı için teker teker incelenmesi gerekir. Örneğin; tarımda makinalaşma toprak beyi ekonomisi açısından ele alındığında bir etken değil sadece bir sonuçtur: Lenin Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi kitabında tarım makinalarının artışını inceledikten sonraki bölümde "Tarımda makinanın önemi" bölümünde şöyle diyor:

> "Tarım makinaları üretiminde ve Rusya'nın Reform - sonrası tarımında makina kullanımında son derecede hızlı bir gelişme olduğu gerçeğini saptadıktan sonra, şimdi de bu olgunun toplumsal ve iktisadi önemini incelemeliyiz. Köylü ve toprak beyi tarımına ilişkin olarak yukarıda söylenenlerden şu sonuçlar çıkarılabilir: Bir yandan tarımda ma-

kina kullanımını doğuran ve bunu yaygınlaştıran etmen kapitalizmdir; öte yandan da, tarımda makine kullanılması, kapitalist bir nitelik taşımaktadır, yani kapitalist ilişkilerin kurulmasına ve daha da gelişmesine yol açmaktadır" (Rusya'da kapitalizmin gelişmesi Lenin. sol. yay. 203.)

Bunları söyledikten sonra Lenin bu sonuçların birer birer üzerinde durmakta ve özet olarak, tarımda makinalaşmaya toprak beyi ekonomisi açısından bakıldığında makinanın *öncelikle* kapitalizmi geliştiren etken olmaktan ziyade, özellikle gelişen kapitalizmin (yani kapitalistleşen, veya kapitalistleşmeye başlayan toprak beyinin, veya tahıl fiyatlarının değişikliklere uğraması, ticari tarımın artması vs.) kırdaki etkisinin bir sonucu olduğunu vurgulamaktadır:

"Ve olaylar, gerçekten de gösteriyor ki, tarım tekniğinin değişmesi için yaygın hareket, ancak meta ekonomisi ve kapitalizmin geliştiği Reform-sonrası dönemde başlamıştır" (age. 203)

Halbuki Emeğin Birliği göreceğimiz gibi, "feodal" *ağaya makina satarak onu kapitalist yapmaktadır.* Lenin ise, önce kapitalist toprak beyi, veya kapitalistleşmeye başlayan toprak beyinden ve sonra bunun makina almasından bahsediyor.

"...tarıma makinalaşmanın girmesi de, bu eski toprak ağalarının, teknik araç ve gereçlerle donatılması biçiminde olmuştur.. Ancak bunun böyle olması, bu zümrelerin daha hâlâ "toprak ağası" veya feodal bey olarak nitelendirilmesine haklılık kazandırmaz. Çünki, hem sermaye ve traktör, biçer, motor, vb. makinalar sahibi olmak, hem de hâlâ "toprak ağası" olmak, yani feodal üretim ilişkileri içinde kalmak bilimsel olarak mümkün değildir." (Emeğin Birliği. Ağustos 1978 s. 13).

Bu aktardığımız kısımda Emeğin Birliği'nin açıktan açığa teknisizm mantığını savunduğu görülmektedir. Üretici güçlerle üretim ilişkileri arasında uygunlu-

ğun olduğu durumlar için doğru olan, bu uygunluğun olmadığı durumda doğru olmayabilir. Traktörü kapitalizm zanneden mantığa üretim ilişkilerin de incelenmesinin gerektiğini hatırlatmakta yarar var.

Tarımda makinanın toprak beyi ekonomisini gerçekten kapitalist bir dönüşüme uğratıp uğratmadığını da araştırmak gerekir.

Özellikle geri bıraktırılmış ülkelerde kapitalizm "feodalizmi" devrimci bir şekilde tasfiye etmediği için toprak beyleri yukardan aşağı evrimci bir şekilde kapitalistleşirler ve esas olarak içinde bulundukları sosyal durumun bilinçleri üzerindeki yansıması bu insanların yeniliklere, kapitalizme direnmelerine sebep olur. Nedir bu içinde bulundukları sosyo - politik ortam? "Feodal" bir ekonomi içindeki çeşitli kişisel bağımlılık ve ekonomi dışı zoru uygulayabilmenin şartlarından dolayı bu toprak beyleri sahip oldukları politik ve sosyal güçten kolay kolay, özellikle kendi istekleri ile vaz geçemezler. Meta ilişkilerinin bunları zorlaması ve kapitalizmin, onlardan bağımsız olarak gelişmesi durumunda, bu insanlar yeni ilişkilere adapte olmak için makina vs. alabilirler ama yine de bunu yaparken eski politik güçlerini muhafaza etmek için mümkün olduğu kadar kişisel bağımlılık ilişkilerini korumak isterler; ve emeğin özgürleşmesini ellerinden geldiği kadar engellemeye, yeni biçimler altında sürdürmeye çalışırlar.

Toprak beyi ekonomisi açısından bakıldığında *makina* bir sonuçtur yoksa Emeğin Birliği'nin zannettiği gibi *feodal ağayı kapitalist yapan bir sebep değil.*

Tarımda makinalaşmayı, köylü ekonomisi açısından ele aldığımızda, Lenin'in meseleyi koyuş biçimine ve bu koyuş biçiminin *neden* böyle olduğuna dikkat etmeliyiz.

> "Toprak beyine ait çiftliğin, kendi aletlerini edinmesi kaçınılmaz olarak, *emek - hizmetiyle* geçim araçlarını sağlayan *orta köylülüğün* temellerinin sarsılmasına yol açar: Daha önce görmüş-

tük ki, *emek - hizmeti*, orta köylünün özgül 'sanayiidir', dolayısı ile orta köylünün aletleri, yalnızca köylü tarımını değil toprak beyi tarımını da oluşturan bir parçadır. O halde, tarım makinalarının ve gelişmiş aletlerin yayılması ile, köylülüğün mülksüzleştirmesi ayrılmaz bir biçimde birbirine bağlıdır." (age. 204) (abç.)

İşte bu nokta, tam da Emeğin Birliği yazarının kendi sübjektif dünyasından çıkarak, birden bire Türkiye'de makinalaşmanın, artık kapitalist (!) çiftliğe dönüşen topraklardan, köylülerin mülksüzleşerek kentlere göç ettiğini iddia ettiği noktadır. Şöyle demektedir Emeğin Birliği'nin yazarı:

"*Bizimki gibi bir ülkede,* toprak reformunun gerçekleşmeyip tarımda devrimci bir şekilde (evrimci bir şekilde olsa gerek - K) büyük toprak ağalarının topraklarına kapitalist araç ve gereçlerin girmesi söz konusu ise, bu daha önce ağa topraklarında *angarya (emek - rant) ürünrant* gibi ilişkilerle barınan ve sömürülen bağımlı köylülerin işsiz kalarak, artık *kapitalist çiftliğe* dönüşen topraklardan koparak, kentlere doğru bir göçe başlamalarını sağlar." (Emeğin Birliği. Eylül şay. 4) (abç.)

Emeğin Birliği yazarının isbatlamaya gerek görmediği kendi sübjektivitesinden çıkarıp ortaya koyduğu bir sürü şey vardır bu alıntıda. Örneğin, "Bizimki gibi bir ülkede". Acaba Emeğin Birliği yazının başında veya başka herhangi bir yerde Türkiye'nin, toprak düzenini ayrıca incelemiş midir, bildiğimiz kadar şimdi burada incelemektedir ve göstermesi gereken "bizimki gibi bir ülkenin" nasıl bir şey olduğudur. Yazar bunu varsayımlarına kanıt olarak gösteriyor. Hem de açıklamadan. Sonra şu emek rant ürünrant meselesi var. Emeğin Birliği acaba herhangi bir yerde Osmanlı toprak yapısının ne olduğu hakkında iki çift laf etmiş midir? Yoksa böyle bir tartışmanın farkında değiller mi? Veyahut Avrupa'nın herhangi bir ülkesinde feodal yapının ve rant biçimlerinin Osmanlı'da *aynen* geçerli

olduğunu ve hepsinin de sıra ile yaşandığını anlatan çok emin bir kaynaktan mı yararlanmaktadır.

Varsayımları kanıt olarak göstermek; buna ne diyeceğimizi bilemiyoruz doğrusu.

2 — *Üretim ilişkilerindeki değişmeler:* Üretim güçleri içinde özellikle incelenen üretim araçlarındaki gelişmeler olduğuna göre, bununla uygunluğu açısından söz konusu olan da ve incelenmesi gereken mülkiyet formlarındaki değişmelerdir. Üretim araçları geliştiğinde bunların mülkiyetlerinin formunda da değişmeler olur, üretim araçları eski mülkiyet formunu etkilerler ve değiştirirler, fakat bu değişim eski mülkiyet formundan hareketiyle olduğu için önce eski mülkiyet formunun ve bunun doğurduğu bağımlılık ilişkilerinin incelenmesi ve ortaya konması gerekir, Emeğin Birliği bu konuda hiç bir çaba göstermemiş ve yukarda bahsettiğimiz gibi "bizimki gibi bir ülkede" diyerek bu sorunun etrafından dolaşmaya çalışmıştır. Bu Marksist bir analiz yöntemi değildir.

Gerçekten de, Emeğin Birliği yazarı, Lenin'in emek - hizmet sistemi üzerindeki makina etkilerini, aynen ülkemizde de geçerli saymıştır, kim bilir belki de geçerlidir. Ancak ülkemizde de toprak beyi ekonomisinin geleneksel biçiminin temelinin orta veya küçük köylülerin emek - hizmeti sistemine dayalı olduğunun da kanıtlanması gerekirdi.Aksi taktirde yazarın iddiaları boş sözlerden öteye gitmez.

Bizce yapılması gereken, ülkemizde çokça görülen toprak rantı biçiminin veya biçimlerinin ve sonra bu biçimlerin gerçekleştiği toprağın mülkiyet biçimlerinin saptanmasıdır. Ve ancak bundan sonra makinaların bunları nasıl etkileyeceği tartışılmalıdır. Böyle bir araştırmanın sonundadır ki, makinaların küçük köylü ekonomisini çökerterek, doğrudan üreticiyi toprağından kopardığı ve bir kır proletaryası yarattığı iddia edilebilir. (*)

---

* Şehir ve kır nüfuslarındaki değişikliklerde izlenmelidir.

Makina, miktarındaki artışın yanı sıra bunun sonuçlarını saptamakta yardımcı olarak, ele alınması gereken toprakların ortalama büyüklüklerinde makina kullanımına paralel olarak görülen büyümedir. Bilindiği gibi tarımda makinanın kapitalist kullanımı için toprakların belli bir ölçekten büyük olması gerekmektedir ve ölçek büyüdükçe de makinanın etkinliği artar. Bunun yanı sıra kadın ve çocuk emeğinin kullanımı makina kullanımının artışı ile beraber aynı doğrultuda bir seyir izler. Bu da gösterilmesi gereken bir noktadır.

Ancak bütün bunlar, gösterildikten sonradır ki, tarımda makinaların sayısının artmasının, bu makinaların aynı zamanda kapitalizmi geliştirerek topraksızlaşmaya yol açtığı iddia edilebilir.

III — *ÜRETİLEN ŞEYİN DEĞİŞİMİ :* Burada söz konusu olan, köylünün artı - ürününe özgül elkoyma biçimindeki değişiklik ve bunun yanı sıra para dolaşımındaki gelişmenin izlenmesidir.

Artı - ürün toprak beyi tarafından kişisel bağımlılık temelinde, meta haline dönüşemeden gasp ediliyorsa burada doğal olarak feodal bir ekonomi olduğundan bahsedilebilir. Fakat eğer köylü ürününü pazarda satıyorsa ve elde ettiği paradan ürün fazlasını karşılayacak bir miktarı merkezi devlete vergi olarak veriyorsa, burada da ekonomi dışı zor ile artı - ürüne elkonmaktadır ama, para biçiminde. Fakat bu iki el koyma biçimi de kapitalizm öncesi toprağa dayalı ekonomileri göstermekte ise de birbirinden oldukça farklı yapılar sözkonusudur. Birincisinde de para miktarının dolaşımının, artması kapitalizmin geliştiğini gösterirse de, *ikinci* biçimde zaten, belli oranlarda bir para ekonomisi vardır.

Emeğin Birliği yazarı bu tip tartışmaların olduğundan anlaşılan bi - haber, yada bunun kenarından geçmek istiyor. Ama bu o kadar basit değil. Tekrar hatırlatalım Emeğin Birliği, Eylül sayısında "bizimki gibi bir ülke" diyor ve analizlerine devam ediyor, şimdi

tam da yeri gelmişken soralım, Sizinki nasıl bir ülke sayın yazar?

Üretilen şey, bunun üretiliş biçimi ve üretilen şeyin değişim biçimi dendiğinde, kısaca anlaşılması gereken yukarda anlatmaya çalıştıklarımızdır. Bunlara ülkenin kendi, geleneksel üretim tarzının ve tarihsel temelin özelliklerinden kaynaklanan kriterler eklenebilir ve hatta mutlaka eklenmelidir.

Emeğin Birliği, 20. sayısında yazısının birinci bölümünde genel olarak makinalaşmayı inceliyor. 21. sayıda, yazının ikinci bölümünde ise kentleşme eğilimini ve kırda mülkiyet farklılaşmasını istatistiklerle açıklamaya çalışıyor. Açıklamaya çalıştıklarımızdan görülebileceği gibi yazar aslında sadece üretiliş biçimine ilişkin istatistikler kullanarak birtakım sonuçlara varıyor, ve diğer iki kriteri, yazısının başında bizzat kendisinin doğru birşekilde koyup ta sonra kayıp ettiği, üç kriterden (üretilen şey, üretiliş biçimi ve üretilen şeyin değişimi) ikisini atlıyor ve böylece içinde üç bilinmeyen bulunan bir denklemi denklemin kendisine ve kendi sübjektif yargılarına dayanarak çözmeye çalışıyor. Biraz ciddiyet gerekir. Çünkü yazar bu sonuçlarla 22. sayısında tarım programı yazmaya çalışmaktadır... Ve pervasızca yazdı da!

Yazının birinci kısmı içinde Emeğin Birliği'nin yanlışları bununla da kalmamaktadır. Tarih bilgisinin eksikliği yanısıra yazar istatistik kullanmaktan habersizdir: a) Bu istatistiklerin hangi yönetemlerle hazırlandığına hiç dikkat etmiyor b) istatistikleri hazırlayanların amaçlarını göz ardı ederek başka amaçlarla hazırlanmış istatistiklere, gerekli yan verilerle destek istatistikler kullanmadan, kendi amacı için hazırlanmış gibi davranarak kullanmaya çalışıyor. c) yazar istatistik kullanmasını ve yorumlamasını bilmiyor. İstatistik bilimi sadece rakkamlara bakıp konuşmak olsaydı bu iş sanırız çok kolay olurdu.

Yazımızın birinci bölümünün bu kısmında Emeğin Birliği yazarının istatistikleri kullanırken içine düştüğü yanlışları göstereceğiz.

Emeğin Birliği, işe traktör sayısının artışını ve buna paralel olarak traktörle ekilen alanların artışını gösteren bir istatistikle başlıyor ve buna karşılık olarak da, hayvanla ve geleneksel araç gereçlerle ekilen arazilerin azalışını gösteriyor. Verdiği rakkamlar Emeğin Birliği'nin göstermek istediklerini gösterse idi, pek bir itirazımız olmazdı. Fakat: 1 - Bu istatistiklerde, bölgesel ayırımlar gözetilmemiştir ve araç gereçlerin ülke yüzeyine eş dağıldığı var sayılmıştır. Emeğin Birliği yazarı bu varsayıma katılıyorsa diyecek yok; ama her halde şu sorunun cevabını kendisi de merak edecektir: Bütün makinaların batı bölgesine toplanmadığını nereden biliyorsunuz? Görüldüğü gibi makina artışının bölgesel dağılımı verilmeden sağlıklı bir sonuç beklemek yanlış olur. 2 - Emeğin Birliği bu kullandığı istatis tiğin nasıl hazırlandığını bilmiyor. Yoksa bu istatistikleri kullanırken daha dikkatli davranırdı. Türkiye istatistik yıllığı - 1977 Emeğin Birliği'nin verdiği istatistikleri bize sunuyor ama küçük bir dip notla birlikte. Dip not şöyle: "Her traktöre 75 hektarlık iş kapasitesi hesaplanmıştır" (Sayfa 165). İstatistiğin hazırlayıcıları şöyle demek istemektedirler: Biz traktörlerin sayısını biliyoruz bunları 75 ile çarparak hektar cinsinden traktörle işlenen alanı tahmin etmeye çalıştık. Bu istatistik satılan bütün traktörlerin tarla ekiminde kullanıldığını varsayıyor; daha da fenası, (traktörle ekilen alanların kapitalist anlamda verimli olabilmesi için belli bir büyüklüğün üstünde olduğunu biliyoruz) ülke topraklarının hemen hepsinin (ekilen alanları kast ediyoruz) traktörle ekilmeye müsait parseller halinde hem de homojen bir şekilde dağıldığını varsayıyor; ve Emeğin Birliği'nin yazarı da, istatistikleri hazırlayanların kendisi ile aynı amacı güttüğünü düşünecek kadar bir saflık göstermiş ve istatistikleri olduğu gibi alıp kendi hipotezlerini kanıtlamakta kullanmak istemiştir.

Diğer taraftan ne at ne de traktör tek başına ele alındığında feodal veya kapitalist tarıma tekabül ettikleri iddia edilemez. Bunların içinde bulundukları mülkiyet formları da göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin traktörler feodal ağa tarafından mülk edinil-

diğinde, traktör küçük toprak sahiplerinin ağaya bağımlılığının arttırılmasında bir araç rolü oynayabilir; traktör ürün rant veya para rant'ı arttırıcı bir unsur olabilir. 3 - Emeğin Birliği traktör sayısının artışını gelecek yıllar için göstermeye çalışırken, yine istatistik bilgisinden ne kadar uzak olduğunu göstermiştir. Traktör sayısının artışının hesplanmasında söz konusu olan diyakronik bir analiz yöntemidir, yani traktör sayısının artışındaki evrimi etkileyen unsurların evrimlerinin de incelenmesi ve trendinin bulunması gerekir. Bu değişiklikleri kısaca şöyle sıralandırabiliriz: Traktör ithalatında, yerli üretiminde, tahıl fiyatlarındaki değişmeler, toprakların ortalama büyüklüklerindeki muhtemel gelişmeler ve hatta döviz sıkıntısı vb... gibi.

Emeğin Birliği ise basit aritmetik ortalama ile işin içinden sıyrılıvermiştir; tabii bu kendi kanaatı olsa gerektir

Bütün bunlara rağmen Emeğin Birliği'nin verdiği rakkamlar genel olarak, Türkiye'de kapitalizmin (tarımda) geliştiğini kabaca gösterebilir. Bunu kimse inkar etmemektedir ama Emeğin Birliği bu gerçeği abese vardırarak sonunda, geleneksel üretim ilişkilerinin hiç kalmadığını ve tarımda üretilen toplam ürünün % 80 ile 90'ının makinalı tarımla, dolayısıyla kapitalist ilişkiler altında üretildiğini iddia etmiştir. Daha ilerdeki bölümlerde de göstermeye çalışacağımız gibi Emeğin Birliği işçi sınıfı adına sadece ve sadece yoksul köylülükle ittifak yapmayı aklına koymuştur, bütün çabası bunu kanıtlayacak bir tarımsal gelişme seviyesi bulmaktır. Ama zorla güzellik olmadığı gibi Emeğin Birliği'nin istediği gibi bir tarımsal gelişme "bizimki gibi bir ülke" derken kast ettiği toprakların üstünde yoktur ve bilindiği gibi bilincin madde üzerindeki etkisi de bellidir.

İKİNCİ KISIM

Yazımızın bu kısmında Emeğin Birliği'nin kırsal alanda sosyal yapının değişimi üzerine söylediklerini ele alıp bizce yanlış gördüğümüz yerleri eleştirmeye çalışacağız.

Eylül sayısındaki yazısında Emeğin Birliği, kırsal alanda kapitalizmin gelişmesinin sonucunda önce küçük köylülerin sonra, orta köylülerin ve en sonunda da artık zengin köylülerin ayrışmaya başladığını ve mülksüzleştiğini, buna karşılık ise toprak tekellerinin birtaraftan kırsal ekonomiye hakim olmasına karşın, diğer taraftan da topraksız köylülerin hızla artarak yoğunlaştığını iddia ederek bunları kanıtlamaya çalışıyor, diğer bir açıdan bakıldığında Emeğin Birliği yazarına göre ülkemizde "feodal" üretim ilişkileri tamamı ile çözülmüş ve tasfiye olmuş, artık kalmamıştır (eser miktarda kalabilir ama bunların hiç anlamı yoktur. (Emeğin Birliği araştırmalarını destekleyecek istatistikleri 1950 - 73 yılları arasında kullanıyor (her ne kadar bu istatistiklerin kaynakları belirtilmemiş ise de, biz Emeğin Birliği'nden kuşkumuz olmadığı için bu istatistikleri muhatap olarak kabul ediyoruz).

Yazıda esas olarak, eksik olanlar bizce şunlardır:

1 - 1950 yıllarından analize başlandığına göre, en azından 1950 yıllarına kadar sürdüğünü düşündükleri geleneksel toprak mülkiyetlerinin neler olduğu belirtilmeli ve o dönemlerdeki geçerli toprak rantı biçimleri tarihsel temelleri ile gösterilmeli idi. Söz konusu olan pre - kapitalist bir ekonominin çözülüp yerini kapitalist olan bir ekonomiye bırakması yani bir üretim tarzının yerini bir başkasına bırakması olduğu için, eski yani çözülen üretim tarzı mutlaka tarif edilmeli idi Aksi bir davranış ayakların yerden kopmasına ve bulutların üzerinde dolaşmaya sebebiyet verir. Nitekim Emeğin Birliği yazarı, yazımızın geçen kısmında da gösterdiğimiz gibi ayaklarını çoktan yerden kesmiştir.

2 - Emeğin Birliği önceden tarif etmeden, özelliklerini saptamadan ve nedenini belirtmeden köylülüğü toprak büyüklüklerine göre tasnif ediyor. Bu tasnifte neden toprak büyüklüğünü ölçü almıştır, burası meçhul Bu tarifleri yapmadığı için, örneğin zengin köylü ile. toprak kapitalisti ve toprak tekeli arasındaki farklar ve birbirlerine geçişler ortada yoktur. Yazar adeta bunları kendi sübjektivitesinden çıkarmış ortaya koymuştur.

Kırsal ekonomiyi Emeğin Birliği şöyle bir tasnife tabi tutmuştur:

I — Topraksız köylüler.

II — 50'den az topraklı köylüler (dönüm). (Bir küçük köylü lafı dönüyor yazının başından beri ama, rakkam vermeye orta köylülükten başlıyor. Biz de Emeğin Birliği'nin mantığına sadık kalarak küçük köylülüğün böyle bir büyüklükte olmasına karar verdik.)

III — 50 - 500 dönüm topraklar orta köylülük.

IV — 500 dönüm zengin köylülük.

V — Tekeller. (Bunların ne olduğu belli değil.)

Toprağa göre yapılan bu ayrım eğer bölgesel farklılıklar, üretilen nesnenin cinsi, su ve iklim durumu gözönüne alınmadığında birbiriyle ilişkisi olmayan grupları bir arada tasnif etmeyi getirir. Emeğin Birliği bu sınırlandırmayı neden toprağa göre yapıyor belli değil. Ayrıca eğer ülke kapitalist bir tarıma sahip ise topraklara göre bir sınıflandırma geçerli değildir, çünkü en zengin tabaka olan tarım kapitalistleri toprağın sadece kiracısıdırlar ve aslında topraksız gözükürler. Bu sınıflandırmanın gerekliliği şüphe götürmez bir gerçektir ama bunun mantığı her halde bu olmamalıdır. Biz yazımızın bu kısmında Lenin'e baş vurarak sınıflandırmada bağlı kalması gereken mantığın ne olduğunu göstermeye çalışacağız.

Proletarya partisi, köylülüğü tahlil ederken iki amacı vardır ve bunlar birbirlerine bağlıdır. *Birincisi,* iktidar sorununa bağlı olarak proletarya, iktidara yürürken kendi yanında olabilecek sınıf ve tabakaları saptamak için ve bunlar içinde temel ittifakı sağlayabilecek kır yoksullarının ne oranda olduğunu ve bunların köylülüğün diğer tabakaları ile olan çelişkilerinin neler olduğunu ve kır yoksullarının bunlarla nereye kadar beraber yürüyebileceğini, bunun yanı sıra diğer köylü tabakalarının işçi sınıfı ile olan çelişkilerini ve bunların siyasal iktidar ile olan çelişkilerini sap-

tamak. *İkincisi:* Bu sınıf ve tabakaların taleplerini saptayarak bunlara yönelik programını oluşturmak ve kırda üretici güçlerin gelişmesini engelleyen unsurları tesbit etmek. Aslında bunlardan ikincisi birincisinin maddi temelini oluşturur ve iktidara yönelen işçi sınıfının ittifaklarının neler olduğunu gösterir.

Lenin aşağıda anlatmaya çalışacağımız sınıflandırmayı yapmıştır :

I — Kır yoksulları.

II — Orta köylülük.

III — Zengin köylülük - toprak kapitalistleri.

IV — Toprak ağaları (feodaller).

KIR YOKSULLARI

Köylülerin kendi işgücünün kullanım değerinden, elinde yeterli üretim aracı ve buna bağlı olarak toprak bulunmadığı için, faydalanamıyan ve gerekli geçim araçlarını elde etmek için de iş gücünü satmak zorunda olan köylüler. Bu insanların aileden bir kısım toprakları olabilir ama hayvanları (üretim aracı) olmadığı için, kendi güçleri ile ekebilecekleri toprak miktarı ise onlara gerekli geçim araçlarını sağlamaz. Toprağı olmayan fakat bir atı olanlar ise, bu atla belli bir miktardan daha fazla toprak ekemezler ve bu hayvanla (üretim aracı ile) ekebildikleri toprak da bu insanlara gerekli geçim araçlarını sağlamaz. Sonuç olarak bu insanlar *geçinemedikleri* için işgüçlerini satarlar. Bunlar yarı proleterdirler.

> "Bunlar da şehir işçilerinin kardeşleridir; çünkü bunlar her türlü işverence soyulmaktadırlar. Bunların da sosyal demokratlarla birleşerek, bütün zenginlere, bütün mülk sahiplerine karşı savaşmaktan başka yolları, kurtuluşları yoktur". (Lenin, Kır yoksullarına. s. 36)

ORTA KÖYLÜLER

Bunlar geçimlerinin büyük bir kısmını, hatta genellikle tamamını kendi iş güçlerinin kullanım değeri ile elde ederler. Fakat ellerindeki üretim araçları çok kısıtlı olduğu için, işledikleri toprağın verdiği ürün, orta köylüleri *ancak* geçindirir. Köylülük içinde en dengesiz durumda olan bunlardır. Ürünün kötü gitmesi onlar için kır yoksulları içine düşmek demektir. Hemen düşmeseler bile, böyle bir bunalım döneminde, toprak ağasından veya tefeci tüccardan borç para almaları onlar için, Lenin'in tabiri ile boynunu ipe geçirmekten başka birşey değildir. Bir zaman sonra borcuna karşı ipotek ettirdiği toprağını veya üretim araçlarını kayıp edebilir. Ayrıca toprak ağasının emek-hizmeti sisteminin bir kısmını köylü tabakası oluşturduğu için, kırda kapitalizmin gelişmesi ve bunun sonucu gelen makinalar bu insanların kiracı olan kısmını bu topraklardan sürer ve kır proletaryasının veya diğer bir deyişle kır yoksullarının içine fırlatır atar. Orta köylülük zaman zaman işgücünü satmak zorunda kalabilir:

> "O, ne kuştur ne de balık. Ne gerçek işçi olabilir, nede gerçek bir patron. Bütün orta köylüler patron olmaya çalışırlar, mülk sahibi olmaya uğraşırlar, fakat çok azı bunu başarabilir... Orta köylülüğün çoğunun emekçi kiralayacak paraları yoktur; gerçekte onlar kendilerini kiralamak zorundadırlar." (age. s. 39).

ZENGİN KÖYLÜLER - KAPİTALİST ÇİFTÇİLER

Zengin köylüler kendi işgüçlerini kullanmalarının yanı sıra (bunlara köylü denmesinin sebebi budur) kendi topraklarında veya kiraladıkları topraklarda işçi çalıştırır, başkalarının, emeğini sömürürler, zamanla dahada zenginleşip te artık kendileri çalışmadan sadece başkalarının emeğini sömürerek yaşamaya başladıkları oranda *kapitalist çiftçi* haline gelirler.

> "Bunlar, çok miktarda tahıl satarlar. Bunlar tahılı, sadece kendilerini beslemek için değil, fa-

kat satmak için para kazanmak için yetiştirirler. Bu tür köylüler para biriktirebilirler... Mülk olarak satın alırlar." (age. s. 31).

FEODAL TOPRAK AĞALARI

Bunların özellikleri her ülkenin koşullarına göre değişir. Örneğin, Lenin bunlardan bahsederken aristokratik özelliklerinden bahsediyor. Bu, Rusya'daki geleneksel üretim tarzının bir özelliğidir. Bu yüzden bu toprak ağalarının heryerdeki genel özelliğini vurgulayıp geçeceğiz, bu da: Toprakların büyük kısmını ellerinde bulundurmaları ve toprakları üzerindeki köylüleri ürün veya para rant, biçiminde artık ürüne ekonomi dışı zor ile elkoyarak geçinmeleri, toprakların büyük ölçeklerde bunların elinde olması ve ekonomi dışı zor uygulayabilmeleri, tarımda kapitalizmin gelişmesini önler. Özellikle, zengin köylülerin istedikleri kadar toprak kiralamalarına engel olur ve emeğin kişisel bağımlılık içinde hapis kalmasına da sebep olurlar.

Bütün bunları söyledikten sonra kısaca bu tabakaların arasındaki sınıf mücadelesine ve işçi sınıfı ile ittifaklarına bakalım.

Öncelikle bütün köylü tabakalarının feodallerle çelişkileri vardır. Fakat birbirleri ile olan çelişkileri de önemlidir, birbirleri ile olan çelişkiler feodal ağa ile olan çelişkileri ortadan kalktığı oranda ön plana çıkar. Feodal bir devlete karşı, işçi sınıfı bütün köylülükle ittifak yapabilir ve tarım programının amacı olarak:

> "Eski serflik düzeninin kalıntılarını kökünden silip atmak görüşü ile ve kırsal alandaki sınıf mücadelesinin serbestçe gelişmesini kolaylaştırmak amacı ile, RSDİP şunlar için çalışacaktır:" (Rus sosyal demokrasisinin tarım programı Lenin Işçi sınıfı ve köylülük tarım sorunları)

diye yazar .Bunun amacı köylülük içindeki çelişkileri birinci plana çıkarmaktır. Böylece diğer köylü tabakaları ezen zengin köylülük ve tarım kapitalistleri köy-

lülüğün bütününden ayrılacaklar, kır yoksulları bunlara karşı işçi sınıfının yanında sosyalist taleplerle yürüyeceklerdir. Orta köylülüğe gelince Lenin'in dediği gibi "o ne kuştur ne de balık". Kır yoksulları ile arasındaki çelişki iki yanlıdır, çelişkinin biryanı onu kır yoksullarına, işçi sınıfına doğru iter öbür yanı ise zengin köylülere. Yani, sosyalizm ile kapitalizm arasında bir türlü tercih yapamaz. Bu çelişkinin doğru yönde çözülebilmesi için, işçi sınıfı çelişkinin birleştirici yanını öne çıkarmalıdır. Bunu becermesinin ölçüsü ise örgütlenme seviyesi ve sınıf mücadelesidir.

Bütün bunları neden anlattık? Şundan dolayı, Lenin, kır yoksulları, orta köylülük vs., diye sınıflandırırken bir mantık takip ediyor: Köylü ,geçim ihtiyaçlarını, işgücünün kullanım değeri ile elde etmediği yani işgücünün değişim değeri ile elde ettiği oranda proletedir ve işçi sınıfına yakındır. Geçim araçlarını başkalarının işgücünü satın alarak ve emeğini sömürerek elde ettiği ve ürününü pazarladığı oranda kapitalisttir ve burjuvaziye yakındır. Geçim araçlarını ise kendi iş gücünün kullanım değeri ile ancak elde edebiliyorsa ve hatta zaman zaman işgücünü satmak zorunda kalıyorsa, zaman zamanda başkalarının iş gücünü satın alıyorsa ortadadır ve kah burjuvazinin kah proletaryanın yanına doğru yalpalar durur.

Bu ayırımı yaparken, Lenin, Rusya'da meta ekonomisinin yaygın olduğunu göz önüne alarak, üretim araçlarını ve Rusya'nın o günkü şartlarından hareketle çift hayvanlarının sayısını, ölçüt olarak kullanıyor ve bir çift hayvanının sürdüğü toprağı hesaplayarak bu sınıflandırmayı yapıyor.

Şimdi soruyoruz, Emeğin Birliği yazarı yukarda bahsettiğimiz sınıflandırmayı yaparken, ülkenin kendi özgül koşullarından hareketle hangi kriterleri kullanıyor. Emeğin Birliği yazarını sübjektif olmakla suçladığımızda buna hakkımız var sanırız. Çünki bu konuda yazıda yazarın sübjektif yargılarından başka bir kriter kullanılmamış.

Bu noktadan itibaren tartışmanın düzeyini değiştiriyoruz ve Emeğin Birliği yazarının verdiği *sınıflandırmanın doğru olduğunu varsayarak,* istatistiklerin tartışılmasına geçiyoruz.

"Bu nedenlerden dolayı tarım kesiminde de bir proleter sınıfın nasıl geliştiğini incelerken küçük mülkiyetin giderek yaygınlık mı kazandığı, yoksa büyük kapitalist işletmelerin lehine azalmamı gösterdiğini inceleyeceğiz" (Emeğin Birliği, Eylül sayısı. s. 4).

Bunu söyledikten sonra Emeğin Birliği topraksız köylülerin 13 yıllık bir süre içinde 336.746'dan 479.721'e yükselerek 140 binlik bir artış göstermesine karşılık 1968 ile 1973 arasında sadece 5 yıllık bir süre içinde, 18 yıllık sürenin hemen üç katına yakın bir artış gösterdiğini söyleyerek topraksız köylülerin nasıl bir artış gösterdiğini vurguluyor ve "küçük mülk sahibi köylülüğün bu sayıyı kabarttığı rahatlıkla görülebilir" (age) diyor, ama ne yazıkki, hem kaynak göstermiyor (buna pek fazla bir diyeceğimiz yok, madem ki Emeğin Birliği yazmış bize de inanmak düşüyor), hem de topraksızlardaki bu artışın yanı sıra küçük köylülerdeki azalmayı göstermiyor.

Emeğin Birliği'nin bu eksiğini biz tamamlayalım ve küçük köylülüğün "azalmasını" (!) gösterelim:

Tarım işletmelerinin dağılımı (kısmi tablo)
(toplam işletmelere göre)

	1950	1973
1 - 50 Hektar arası işletme sayısı %	61.7	70.5
« « Toprak alanı %	18.9	21.3

Kaynak: 1950 tarım sayımı sonuçları, Mustafa Keten, DPT - SPD 225, s. 76. 1973 toprak dağılımına ilişkin Kırsal Refah Politikaları. ÖİK Raporu Haziran 1977. (aktaran İ. Börtücene. Ülke dergisi sayı 1 sayfa 200.)

Bu işletmelerin (küçük - cüce) nicel miktarı artmış, işlediği toplam alan miktarı da artmıştır. Ancak işledikleri toprakların ortalama büyüklükleri, 25.2 dekar iken, 1973 de 19.19 dekara düşmüştür. Görüldüğü gibi bu işletmelerde bir parçalanma ve dağılma vardır ama Emeğin Birliği'nin dediği gibi bunlar hızla yok olmamaktadırlar, bu da zaten "Bizimki gibi bir ülke" diye bahsettiği toprakların tarihsel geçmişinin ve bu topraklarda kapitalizmin gelişmesinin bir özelliğidir. (Eğer incelemiş olsa idi yazar bunu kendi de bulabilirdi. Ama onun ayakları yerde değil. Bir kere kafasına takmış; iddialarını mutlaka kanıtlamalı. Ama istatistik ler aksini söylüyormuş önemli değil. O istatistiklerden bahsetmeyiverirsin olur biter. Lenin boşuna dememiş; "bu istatistiklerle herkes (!) herşeyi kanıtlar" diye.)

Emeğin Birliği bundan sonraki adımında küçük ve orta işletmeleri 50 - 500 arası olarak alıp inceliyor ve bunların 1950 yılında toplam işletmelerin % 36.7 si ni oluştururken 1973 yılında toplam işletmelerin % 28.4 ünü oluşturduğunu ve böylece de sayılarının azalıp tasfiye olduklarını söylüyor. (gene kaynak yok!).

Biz mesleye biraz daha açıklık kazandırmak için 50 - 500 arası işletmeleri açarak inceleyeceğiz:

Tarım işletmelerinin dağılımı (kısmi tablo)
(toplam işletmelerin %)

	1950	1973
50 - 100	21.8	16.2
101 - 200	10.5	8.5
201 - 500	4.4	3.7
Toplam	36.7	28.4

Kaynak (age) aynı tablo.

Toplam Emeğin Birliği'ni doğruladı. Ama durun fazla sevinmeyin, çünkü yukardaki istatistiklere kaynak gösterilen ÖİK Haziran 1977 raporunda, hernehal ise bunların tamamen aksi söyleniyor.

Yukardaki istatistikler, cüce işletmelerde ve orta altı işletmelerde yığılma gösteriyor çünkü, 50 - 500 dönüm arası toprakların toplam alan içinde payları artarken, ortalama alan miktarları da 124 dönümden 133 dönüme çıkmıştır.

Halbuki demin kullandığımız, kaynağın içinde bulunan ÖİK raporunda durum bunun tam aksi, yani, küçük toprak sahiplerinin toplam içinde payı düşer-51-100 dekar arası topraklar, toplam içinde 1973 yılın-51 - 100 dkar arası topraklar, toplam içinde 1973 yılında %21.41 iken 1973 yılında %39.51'e çıkmıştır. (ÖİK, raporu Haziran 1977 sayfa, 8 - 9). Şimdi gelin de işin içinden çıkın bakalım. Emeğin Birliği biraz aceleci davranmayıp eline geçen ilk istatistikle, hemen toprak sorununu çözmeye kalkmasaydı belki araştırmasının bir noktasında ülkemizdeki istatistiklerin, bu acınacak halini anlardı.* (Bu konuda düşündüklerimizi esas başka bir yazıda yazacağız).

Biz yine Emeğin Birliği'nin verdiği rakkamlara uygun olan kaynak üzerinden tartışmamızı sürdüreceğiz. Bu istatistiklerde Emeğin Birliği'nin dediği gibi orta işletmeler parçalanıp yok olmuyor. İki tabloyu birleştirdiğimizde (50 ve küçükler ile 50-500 arası topraklarla ilgili) 1950 - 1973 yılları arasında küçük işletmeler de bir durağanlık görülmektedir, bu orta işletmelerin nicel ağırlığı artarken orta ve orta altı işletmelerde bir durağanlık görülmektedir, bu orta işletmelerin yavaş da olsa çözüldüğünü ve küçük işletmelerin ise yığıştığını gösterir Emeğin Birliği ise bu istatistikleri eksik aldığı ve *ortalama toprak* ve *toplam içindeki toprak payı* gibi rakkamları görmek istemediği için, bu çözülmeyi abese vardırıp, 500 den küçük işletmelerin yok olmakta olduğunu söylüyor. Az sonra aynı sübjektiflik içinde zengin köylü dediği 500 dekarlık işletmelerin de tekelciler lehine parçalandığını iddia ettiğini göreceğiz.

---

* Burada dikkati çeken bir nokta da, Emeğin Birliği'nin belirtmemiş olduğu kaynakların Ülke dergisi olduğudur. Her ne hal ise yazar Ülke dergisini kaynak olarak kullandığını belirtmekten çekinmiş gibi gözüküyor. Ayıp değil mi?

Emeğin Birliği diyorki:

"Yine 1950'de 500 dönümden yukarı toprağa sahip olan işletmeler, tüm işletmelerin % 1,6 sını oluştururken 1973 yılında tüm işletmelerin % 1.1 ini oluşturacak düzeye düşmüşlerdir" (Emeğin Birliği, Eylül sayısı) (abç).

Bu orandan hareketle Emeğin Birliği daha sonra, tekelciliğin güçlendiğini iddia ediyor:

"500 dönümden fazla toprağa sahip tarım işletmelerinin giderek azalması, bunların birkısmının parçalanması ve gerilemesi, *her halükarda*, ülkenin genelinde ve *tarım alanında tekelciliğin gerçekleşmiş* ve güçlenmiş olmasından başka bir şeyin göstergesi değildir." (age. s. 5) (abç).

Emeğin Birliği yazarının gözü öyle bir kararmışki ve kendisine kırda ittifak yapacak yoksul köylülükten başka kimse kalmadığına öyle iman etmiş ki, istatistikler onun için hiç bir şey ifade etmiyor neden istatistiklere baş vurduğunu allah bilir.

Düşünün birkere, 23 yılda, 500 dekardan büyük topraklarda sadece % 0.1 lik (binde birlik) bir değişme olmuş, üstelik bunların ortalama büyüklükleri artacağına (1950 de ortalama işletme büyüklüğü 1.357 dönüm iken 1973 de 1.337 lik bir düşüş. Biz insaflı davranıp hemen hemen sabit kalmış da diyebiliriz) az da olsa bir düşüş sağlanmışsa ve toplam içindeki payları da (işledikleri topraklar açısından) % 26.3 den % 21.4 e düşmüşse, bunların yok olup da yerlerini tekellerin hakimiyetine bıraktığı söylenebilir mi? Eğer söyleniyorsa ve üstelik tekelleşme diye vurgulanıyorsa ve hele tekellerin nemene birşey oldukları açıklanmadan ve ortaya nasıl çıkıp da hakim oldukları gösterilmiyorsa...

Bizce bu ancak ve ancak idealizmin, sübjektivizmin batağında yüzüp, Berkeley'e rahmet okumaktan başka birşey değildir, Hegel bile dahasolda kalır. Emeğin Birliği, keşke rakkamlara başvurmasa idi. O zaman sübjektivizmini belki bir müddet daha gizleyebilirdi.

Ama o kadar pervasız ki, rakkamları yazıyor; hem de doğru dürüst incelemeden. Başka rakkamlarla karşılaştırmadan ve tam biz acaba neden böyle yapıyor derken, bu sefer yazdığı rakkamlara bile aldırmadan kafasına daha önceden taktığı "gerçekleri" isbatlamaya girişiyor.

Yazımızın bu kısmını Lenin'in bir sözü ile bitirmeyi uygun gördük: Bütün bunları "eleştirmek ne mümkün ne de gereklidir."

KURTULUŞ

ENTERNASYONALİZM VE ÖRGÜTLENME AÇISINDAN KÜRDİSTAN'DAKİ MÜCADELENİN BAZI SORUNLARI ÜZERİNE

Ezilen ulusların (aynı zamanda sömürge statüsü içinde de bulunan ulusların) kurtuluşunun, kendi bağımsız devletlerini oluşturmalarının diğer bir yolu da, bunların bağımsızlık mücadeleleri için ayrı örgütlenmeler yaratarak ulusal baskının ve sömürge baskısının zincirlerini koparmalarıdır. Özellikle böylesi koşullarda, bu ulusların sosyalistlerinin, mücadele içinde önderliği ele geçirerek işçi sınıfının bağımsız siyasetini kurtuluş hareketine egemen kılmaları, kurtuluş için en tutarlı yoldur. Yani ezilen ve sömürge ulusların gerçek kurtuluşu, *devrimci bir önderlik* altında söz konusu olabilir. Bunun dışındaki çözümler, sosyalist güçlerin değil, yurtsever ve milliyetçi güçlerin başını çektiği ulusal kurtuluş hareketleri, o ulusların bağımsızlık sorununu belirli ölçülerde çözebilir; ama sınıfsal sömürüyü ortadan kaldıramaz. Kaldı ki, burjuva milliyetçilerinin önderliğinde gelişen hareketlerin günümüzdeki başarı şansları da gün geçtikçe zayıflamaktadır. Bir çoğu, ulusal mücadelenin önemli dönemeç noktalarında, içine düştükleri umutsuzlukla, emperyalist güçlerin kucağına bile düşebilmektedir. Bunun çok örnekleri görülmüştür. Burjuva önderlikli hareketler içinde sosyalist güçlerin etkinliği, ulusal mücadelenin bizzat bağrında süren sınıf mücadelesi, kendisine karşı mücadele edilen ezen ve sömürgeci ülkedeki sınıflar arası savaş,

dünyadaki güç dengesi vb. koşullar, bu ulusal hareketlerin (sosyalistlerin başını çekemediği hareketlerin) tutarlılığı üzerinde birincil derecede etkide bulunan faktörlerdir.

Ezilen ulusların ayrı bir rota izleyerek ve ezen ülkelerin devrimci hareketlerinin başarısını beklemeden kendi kurtuluşlarını sağlayabildikleri bazı deneyler üzerinde durmak istiyoruz. Özellikle ulusal kurtuluş mücadelelerini zafere ulaştırmış örnekleri aktaracak ve buradan çıkarılması gereken sonuçlara değineceğiz. Bağımsızlık hareketlerini sonuçlandırmış örnekler üzerinde durmamız, bugün, emperyalistlere ve yerli uzantılarına darbeler indiren kurtuluş mücadelelerini (örneğin; Dofar'da, Eritre'de, Batı Sahra'da, Rodezya'da, Güney Afrika'da, Nikaragua'daki mücadeleleri) gözardı ettiğimiz anlamına gelmez. Tam tersine buralarda süren mücadeleleri de yakından izlemeye çalışmamız ve deneylerini öğrenmemiz gerekiyor. Ama sosyalistler, bir sorunu ele alırken ,o sorunu doğru bir biçimde kavrayabilmek için bütün yönleriyle birlikte, özünde o sorunu belirleyen özelliği ön plana çıkarırlar. Bu açıdan, ulusal sorunu tartışırken biz daha çok iyi örneklerden (ulusal sorunun çözümlendiği örnekler) hareket etmeliyiz.

A — *VİETNAM DENEYİ :*

Nguyen hanedanı döneminde, Fransızlar tarafından fiili işgale uğrayan Vietnam, bu ilhak politikası sonucu bir sömürge ülke haline geldi. Vietnam'ı sömürgeleştiren Fransız emperyalistleri, böylelikle malları için yeni bir pazar daha elde etmişlerdi. Vietnam'ın zengin ham madde kaynaklarını sömüren ve ucuz işgücünden yararlanan sömürgeciler bir yandan da kendilerine karşı Vietnam toplumunda gelişen tepkileri bastırmanın yollarını arıyorlardı. Bunun için kullandıkları en önemli araçların başında ise, hâlâ belirli bir etkinlikleri olan feodal güçler geliyordu. Ayrıca Vietnam'ı üç ayrı bölge haline getirerek, buralarda değişik idari tasarruflara giriştiler. Uygulanan asimilasyon politikası ise, Vietnam halkının mücadelesini küllendirmeyi amaçlıyordu.

Fransız sömürgeciliğinin hakimiyeti altında, sömürge ve yarı - feodal bir ülke durumuna düşen Vietnam toplumunda, feodal güçler (toprak ağaları) sömürgeciliğin araçları haline gelmiş, güçsüz olan ticaret burjuvazisi ise ağırlıkla işbirlikçi, bir sınıfa dönüşmüştü. Bu iki kesimin dışındaki sınıf ve tabakalar (işçi sınıfı, köylülük ve küçük burjuvazi) ise bağımsızlıktan yanaydılar.

Vietnam'da sömürgeciliğe ve yerli işbirlikçilerine karşı mücadele yürüten Vietnamlı sosyalist aydınlar önce *Devrimci Gençlik Birliği* adlı bir örgütlenme yarattılar. Bu örgütün temelini atan *Ho Şi Minh*'di. Vietnam Devrimci Gençlik Birliği, bir yandan Fransız sömürgecilerine ve onların Vietnam içindeki uzantılarına karşı mücadele verirken; diğer yandan da burjuvazinin (özellikle küçük burjuvazinin) milliyetçi ve uzlaşıcı eğilimleri ve görüşleri teşhir ediliyor ve işçi sınıfının bağımsız siyasi çizgisinin, gelişen ulusal harekete egemen olması için yoğun bir faaliyet sürdürülüyordu. 1930 yıllarına kadar, Devrimci Gençlik Birliği, üyelerini fabrikalara, maden ocaklarına plantasyonlara göndererek kitlelerle özellikle de işçi sınıfı ve yoksul köylülükle sıkı bağlar kurdu. Onların arasında sömürgeciliğe karşı gelişen tepkiler örgütlendi. Kısa süren (1926' lardan 1930'lara kadar) bir dönem içinde Vietnam'da, siyasi taleplerle ortaya çıkan bir işçi sınıfı hareketi gelişti. Köylülük ve küçük burjuvazi saflarında ulusal kurtuluş eğilimleri hızla yaygınlaştı.

Vietnam'daki Ulusal Demokratik Halk Devrimi'ni zafere ulaştıracak farklı türden bir örgütlenme ihtiyacı kendisini şiddetle dayatmaya başlayınca, Devrimci Gençlik Birliği içindeki önder unsurlar, bu doğrultuda adımlar atmaya başladılar. Ancak, sorunun yeterli bir biçimde kavranmaması sonucu iki ayrı devrimci örgütlenme ortaya çıktı. Bunlardan biri *Hindiçini Komünist Partisi*, diğeri ise *Annamlılar Komünist Partisi* adlarını taşıyordu. Ayrıca yine bazı unsurlar tarafından da *Vietnam Devrimci Partisi* kurulmuştu. Ortaya çıkan bu durumun aşılması ve işçi sınıfının önderliğinde tüm ulusal kurtuluştan yana güçlerin birliğini sağlayarak hareketi güçlü bir mücadeleye dönüştürmek üzere, 1930 yılında Honkong yakınlarında bütün devrimci grupla-

rın temsilcileri, Ho Şi Minh tarafından bir araya getirildi. Düzenlenen bu konferans sonunda, tek bir işçisınıfı partisi ve onun mücadele programı oluşturuldu. Ayrıca, Kızıl İşçiler Birliği, Kızıl Köylüler Birliği, Komünist Gençlik Birliği, Kurtuluş İçin Kadınlar Birliği, Kızıl Kurtarma Birliği, Anti - emperyalist Ulusal Birleşik Cephe gibi kitle örgütlerinin kurulması karara bağlandı. Böylelikle *Vietnam Komünist Partisi*'nin kurulmuş olması, Vietnam'da sömürgeciliğe ve feodalizme karşı verilen mücadeleyi önemli bir noktaya ulaştırdı.

1930 yıllarında düzenlenen birinci kongrede Parti'nin adı, *Hindiçini Komünist Partisi* oldu. Kongrede ayrıca kabul edilen programda; Vietnam devriminin iki aşamadan geçeceği anlatılıyor ve *ilk aşamada* sömürge ve yarı feodal bir ülke olan Vietnam'ın burjuva demokratik devrimini gerçekleştirmek amacıyla, sömürgecileri ülkeden kovarak feodal güçleri tasfiye edip köylüye toprak dağıtmak gerektiği vurgulanıyordu. cadelenin zaferi için (ki bu iki mücadele birbiriyle Emperyalizme karşı mücadele ile feodalizme karşı müsıkı ilişki içindeydi), partinin önderliğinde, devrimin esas olarak işçi ve köylülere dayanacağı tespitleri yapılıyordu. *İkinci aşama* olarak da; burjuva demokratik devrim *esas* olarak tamamlandıktan sonra, Vietnam'da kapitalist aşama yaşanmadan sosyalizme geçilmesi yolu gösteriliyordu. 1931 yılında Parti, Komünist Enternasyonal üyeliğine kabul edildi.

Parti'nin önderliğinde süren mücadele, o dönemin somut koşullarına bağlı bir biçimde değişiklikler arzediyordu. Örneğin; Komünist Enternasyonalın 1935'te toplanan Yedinci Kongresinde, acil görevin faşizme karşı mücadele, demokrasiyi ve barışı sağlamak olduğu karara bağlanınca ve 1936 yılında Fransa'da, içinde *Fransız Komünist Partisi*'nin de yer aldığı *Halk Cephesi* seçimleri kazanınca; Vietnam'da da değişen bu siyasi duruma uygun bir biçimde yine değişik örgütlenme ve mücadele tarzları geliştirildi. Toplanan Parti Kongresi, Komünist Enternasyonalin kararlarına uygun bir biçimde, görevin faşizme karşı ve barış için oluşturulacak bir dünya çapındaki demokratik cepheye katılmak olduğunu saptadı. "Fransız emperyalizmi-

ni yıkalım" ve "Toprak sahiplerinin topraklarına el koyarak toprakları işleyene dağıtalım" sloganları bir yana bırakılarak, Fransız faşistlerine, sömürgecilere karşı bütün demokratik ve ileri güçleri bir araya getirip demokratik özgürlükler için yaşama şartlarının iyileştirilmesi için ve faşizme karşı dünya barışı için *Hindiçini Demokratik Cephe'si* oluşturuldu.

"Örgüt biçimi ve mücadele yöntemi açısından parti merkez komitesi, propagandayı sürdürmeyi, kitleleri örgütlemek için bütün legal ve yarı - legal biçimleri kullanmayı, aynı zamanda gizli parti örgütlerini sağlamlaştırmayı ve geliştirmeyi, parti örgütünü ve *Demokratik Cephe*'yi genişletmek ve kitlelerin mücadelesi ni yoğunlaştırmak için legal ve yarı-legal faaliyetlerle illegal faaliyetleri birleştirmeyi öngördü." (Vietnam İşçi Partisi Tarihi s. 22 - 23)

Fransa'da iktidarda bulunan Halk Cephesi'nden demokratik taleplerin yerine getirilmesi ve yaşama koşullarının düzeltilmesi istendi. Hem Vietnam'daki mücadelenin, hem de Fransa'daki mücadelenin zorlanmasıyla, hapishanedeki siyasi tutuklular serbest bırakıldı. Bir çok legal yayın çıkarıldı Demokratik Cephe ve Gençlik Örgütleri dışında Partinin bile gazeteleri serbestçe yayınlanıyordu. Ayrıca, Halk Cephesi içindeki Fransız Sosyalist Partisi'nin Hindiçini kolu ile de ilişkiler sıklaştırıldı ve ortak davranışlar içine girildi.

Vietnam'da bu dönemde Parti'nin ve Cephenin legal olarak yürüttükleri faaliyetler, özellikle kitle ilişkilerinin daha bir gelişmesinde ve kitleleri eğiterek onları mücadeleye seferber etmede önemli rol oynadı. Parti önderliği, milliyetçi ve diğer gerici güçlerin çabalarına karşı kendini daha çok kabul ettirdi. Fransız emperyalistlerinin dünyanın değişen koşulları karşısında düzenlemek zorunda kaldığı bazı seçimlere (temsili meclis seçimlerine, mahalli seçimlere) bile katılan Partinin bu politikası "halkın hiç bir demokratik özgürlüğünün olmadığı, burjuva demokratik özgürlüklerin dahi olmadığı sömürge ve yarı feodal bir ülkede komünistler için büyük bi rbaşarı demektir." (age. s. 25)

Parti'nin ve Demokratik Cephe'nin eylemleri, kitleler arasında yaygın bir siyasi hareket geliştirdi. Çok

sayıda kadro yaratıldı ve bunlar devrimci faaliyetler içinde hızla yetkinleştiler.

1939'un Eylül ayında II. Dünya Savaşı başladı. Fransız sömürgecileri Vietnam'daki devrimci hareketi bastırmak ve savaşla ilgili kararlaştırdıkları genel seferberliği uygulamak için, tüm legal olanakları ortadan kaldırdılar. Bu durumu önceden gören Parti önderliği, kadrolarını, parti organlarını yer altına çekti ve şehirlerde, özellikle de kırlık bölgelerde kitleler içinde devrimci çalışmalara hız verdi.

Bilindiği gibi, savaş sırasında, Almanya'nın faşist orduları, bir çok yeri olduğu gibi Fransa'yı da işgal ettiler. Ayrıca Japonlarda, Hindiçini'yi ele geçirmek için buralara ordularını gönderdiler. Vietnam'daki ulusal kurtuluş mücadelesi bu iki (Fransızlar Japonlara teslim olmasına rağmen) sömürgeci güce karşı yürütülüyordu. Çünkü Fransa'da Alman faşizminin işgalinden sonra, kukla bir iktidar oluşturulmuş ve bu iktidar faşist Almanya ve Japonya ile işbirliğine girmişti. Vietnam'da Japon ve Fransız faşistleri, kendi çıkarları için değişik politikalar izliyor olmalarına rağmen, her ikisi de Vietnam'da gelişen devrim hareketini bastırmak için yoğun çaba sarfediyorlardı.

Vietnam'da değişik bölgelerde ve değişik kesimlerin içinde isyanlar patlak verdi. Parti bir yandan Bac Son isyanı sırasında oluşturulmuş bir orduyu dağıtmadan geliştirmeye ve bu orduyu güçlü bir halk ordusuna dönüştürmeye çalışırken; diğer yandan da bu bölgedeki devrimci üs dışında kalan bölgelerde de gerilla birlikleri yarattı ve silahlı mücadeleyi yaygınlaştırdı Vietnam'daki devrimci mücadelenin başında bulunmak üzere ülkeye dönen Ho Şi Minh'inde katıldığı 1941 yılında ki Parti Merkez Komitesi'nin 8. oturumunda; Vietnam'da süren mücadelenin bir ulusal kurtuluş savaşı olduğu tesbit ediliyor ve halkın tüm güçlerini birleştirerek hedefi Japon ve Fransız faşistlerine yöneltmek gerektiği belirleniyordu. Ayrıca değişen koşullara bağlı bir biçimde çeşitli sınıf ve tabakaların taleplerini yansıtan ulusal kurtuluşçu örgütlenmelerden oluşan bir Vietnam Kurtuluş Birliği (Viet Minh) kuruldu. Kurtuluş hareketi ilk dönemlerde köylerde çok güçlen

di. Şehirlerdeki hareketin de güçlenmesi için somut adımlar atıldı. İşçi sınıfı dışında kalan geniş aydın kesimlerinin de harekete katılmasını sağlamak için yeni örgütlenmeler yaratıldı.

1944 yılında Vo Nguyen Giap'ın yönetimindeki Vietnam Kurtuluş Ordusu Propaganda Birliği kuruldu. Bu birlik "siyasi mücadeleyle bütünleşen silahlı mücadeleyi" daha etkili bir hale getirdi. Bu tarihlerde, Sovyet Kızıl Ordusu'nun faşistlere karşı saldırıları zaferler kazanmıştı. Japon faşistleri, yenileceği kesinleşen Almanya'nın durumu karşısında ümitsizliğe kapılmışlardı. 1945 yılında içine düştükleri durumu aşmak üzere Fransızların Hindiçini'deki yönetimlerini yıkan Japon faşistleri, Vietnam'a sahip çıkmaya kalkıştılar. Bunun üzerine Parti'nin düzenlediği konferansta alınan kararların ışığında "Fransızları ve Japonları ülkemizden atalım" temel sloganı yerine "Japon faşistlerini ülkemizden atalım" sloganı benimsendi ve gerilla savaşına daha çok ağırlık verilerek genel bir ayaklanmanın hazırlıklarına girişildi. Bütün silahlı güçler, *Vietnam Kurtuluş Ordusu'*nda birleştirildi. 8 Ağustos'ta Japon faşistlerine savaş ilan eden Sovyetler Birliği'nin Japon ordularını yenmesi ve bu arada teslim olan Alman ve İtalyan faşistlerinden sonra 15 Ağustos'ta da Japon faşistlerinin kayıtsız şartsız silahlarını bırakması süreci içinde Vietnam'da genel ayaklanma düzenlendi. 13 Ağustos'ta Hue şehrinde, 19 Ağustos'ta Hanoi'de (ki bu ayaklanmanın başarıyla sonuçlanması tüm ülkede derin bir etki yarattı), 25 Ağustos'ta da Saygon'da başarılı ayaklanma hareketleri yaratıldı. 2 Eylül'de Ho Şi Minh başkanlığında geçici bir hükümet kuruldu. Böylece Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'nin doğuşunda belirleyici adımlar atılmış oluyordu.

"Ağustos 1945 Devrimi, bir ulusal kurtuluş devrimidir, Vietnam'da Partinin önderliği altında halkın ulusal demokratik devrimi yolunda atılan tayin edici bir adımdır. Bu devrim, halkımız arasında yüzyıllardır süregelen Fransız sömürgeci boyunduruğunu yerle bir etti ve bir kaç bin yıllık tahtı yıkarak Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'nin temellerini attı. Bu devlet, halkımızın bağımsız ve demokratik devleti, Güney Doğu Asya'da ilk işçi - köylü devleti oldu." (age, s. 36)

"Ağustos devrimi, sömürge ve yarı - feodal bir ülkede zafer kazanmış olan işçi sınıfı önderliğinde, kitlelerin genel silahlı ayaklanmasıyla, silahlı mücadelenin kitlelerin çeşitli siyasi mücadeleleriyle akıllıca bütünleştirilmesiyle iktidarı ele geçirmek ve bir halk rejimi inşa etmek yolunda örnek bir ulusal kurtuluş devrimidir. Bu devrim emperyalizmin sömürge sistemini en zayıf anında vurdu ve bu sistemin yıkılmasında büyük katkıda bulundu." (age, s. 37)

Vietnam devrimi, bundan sonra, kısaca şu önemli olayları yaşayarak zafere ulaştı :

1 — 1945 yılında ikiyüzbin kişilik bir Çin ordusu, müttefik kuvvetleri Japon birliklerini Hindiçin'de silahsızlandırmak iddiasıyla Kuzey Vietnam'a girdi. Oysa asıl amaçları Amerikan emperyalizminin de planları gereği, Vietnamlı gerici sınıflara yardım etmek ve kurulan demokratik halk iktidarını yıkmaktı. Güney Vietnam'ı da aynı iddiayla (Japon'ları bölgeden temizlemek iddiasıyla) İngiliz birlikleri işgal etti. Onların açtıkları işgal yollarında, Fransız sömürgecileri yeniden güç toplayarak tekrar Hindiçini üzerine egemenlik kurmaya hazırlanıyordu.

Parti, aynı yıl, direnme savaşını ve ulusal inşa politikasını ilan ederek Fransız sömürgecilerine ve Amerikalıların maşası Çan Kay Şek'in ordularına, İngiliz işgalci birliklerine karşı, aynı zamanda yerli gericileri ortadan kaldırmak üzere kitleleri harekete geçirme kararı aldı. 1946 yılında, Çin'de Komünist Partisi'nin öncülüğünde gittikçe güçlenen mücadele üzerine, Çan Kay Şek, Fransız sömürgecilerinin kendi yerlerine yerleşmelerini sağlayarak Vietnam'dan çekildi. Böylece Vietnam'ın tümünde Fransız sömürgecilerinin işgali tekrar gündeme geldi. Aynı yıl içinde bütün ülkede Fransız egemenliğine karşı "ulusal, çok yönlü ve uzun süreli direnme savaşı" başladı.

2 — 1951 yılında Parti'nin II. Ulusal Kongresi toplandı. "Kongre 11 Şubat 1951'den 19 Şubat'a kadar sürdü. Orta, Güney ve Kuzey Vietnamlı ve ülke dışından olmak üzere yarım milyon parti üyesini temsil eden 158 delege ve 53 danışman delegeden meydana geliyordu." (age, s. 57) Kongrede Parti'nin o güne ka-

darki gelişimi ve Vietnam'da devrimin somut görevleri gözden geçirildi. Ulusal bir birleşik cephe oluşturulması karara bağlandı. Kurtarılmış bölgelerdeki ekonomik, sosyal, siyasal, vb. politikanın başarıyla yürütülmesi için yeni tedbirler alınması öngörüldü. Kongre sonunda partinin adı, *Vietnam İşçi Partisi* olarak değiştirildi. Başkanlığına Ho Şi Minh seçildi.

1951 Mart'ında Viet Minh ve Lien Viet Cephesi birleştirildi. Ayrıca "aynı ay içinde Vietnam - Kmer - Laos ittifakı, ulusal bağımsızlık için ortak düşmanları olan Fransız sömürgeci saldırganlarına ve müdahalecilerine karşı üç kardeş halk olarak mücadelelerinde, ortak davalarında daha da kuvvetlendiler." (age, s. 60)

1952'de Parti'nin, ordunun ve kitle çalışmalarının güçlendirilmesi için genel bir kampanya açıldı ve 1953'lere kadar süren bu kampanya sırasında Parti'nin önderliği daha da güçlendi.

3 — 1953 yılında Dien Bien Fu'da stratejik önemi olan bir savaşa girme kararı alan Parti, bütün güçlerini bu savaşı zaferle sonuçlandırmak için harekete geçirdi. İkiyüzbinin üzerinde kadın ve erkek cepheye hizmet etmekle görevlendirildi. Fransız sömürgecilerinin irtibat hatları temizlendi. Cepheye lâzım olan tüm ihtiyaçlar (pirinç ve diğer yiyecek maddeleri, cephanelik) karşılandı. Ayrıca feodallere karşı yürütülen mücadele hızlandırılarak köylülerin cephe için daha çok katılımı sağlandı. Artık Fransız işgalcilerine karşı verilecek savaş, tayin edici bir önem kazanmıştı.

Vo Nguyen Giap komutasındaki Vietnam Halk Ordusu ile Fransız güçleri arasındaki savaş 55 gün, 55 gece sürdü. 7 Mayıs 1954'de, Fransızlar Dien Bien Fu'da ağır bir yenilgiye uğradılar.

4 — Dien Bien Fu zaferinden sonra Hindiçini konusunda Cenevre Konferansı toplandı. Konferans sonunda, "Vietnam'da, Laos'ta, ve Kamboçya'da bağımsızlık, birlik ve toprak bütünlüğünü tanıması esasına dayanan barışı" Fransız sömürgecileri kabul etmek zorunda kaldı. ABD emperyalizmi ise, Cenevre Konferansı kararlarına uyacağını açıklamış olmasına rağmen, Güney Vietnam'a güç yığarak gerçek niyetini ortaya koydu.

5 — 1954 yılından sonra, kurtarılan Kuzey Vietnam'da sosyalist inşa yolunda adımlar atılırken, Güney'de ise Amerikan emperyalizmi ve Güney Vietnamlı toprak ağaları ile komprador burjuvaziden oluşan güce karşı, ulusal halk devriminin sürdürülmesi ve birleşmiş, bağımsız bir Vietnam yaratılıncaya kadar savaşılması kararı alındı.

6 — 1954'lerden itibaren Fransızları Güney Vietnam'dan kovan, Amerikan emperyalistleri, politikaları için sosyal bir temel olarak toprak ağaları ve komprador burjuvaziye dayandılar. Amerikan danışmanları tarafından kuşatılan *kukla bir yönetim* kurdular. *Kukla bir ordu* yaratarak onu eğittiler ve silahla donattılar. Güney Vietnam'ı, kendi malları için bir sürüm pazarı haline getirdiler. Zenginlikleri yağma ettiler. Ekonominin bütün kilit noktaları Amerikan tekellerinin kontrolündeydi. Kültürel yönden yaratılan kargaşalıkla halk, özellikle de gençlik, gerici ve yoz Amerikan yaşantısına uymaya zorlandı. Ulusal (!) bir hükümet kuruldu ve böylelikle Amerikan sömürgecileri, bu hükümetin bağımsız (!) olduğunu ilan ederek Güneydeki halkın ve dünya kamuoyunun gözünü boyayacağını sandılar. Ama bir yandan da kitleler halinde katliamlara giriştiler. Tüm bu oyunlara karşılık güneydeki kitleler de ülkenin bir çok yerinde ayaklanarak mücadele içine girdi. 1960 yılında Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi kuruldu. Cephe, 1962 yılında yaptığı kongrede şu kararı aldı: "Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin genel görevi; halkı birleştirmek, saldırıya ve savaş tüccarı Amerikan Emperyalistlerine karşı azimle mücadele etmek, Ngu Dinh Diem yöneticikliğini ve uşaklarını devirmek, ulusal bağımsızlığa, demokratik, özgür ve daha iyi yaşama koşullarına kavuşabilmek için geniş bir ittifakın demokratik ve ulusal idaresini kurmak, barışı ve tarafsızlığı korumak, yeniden barışçı bir şekilde ülkenin birleştirilmesine doğru giden bir politikanın sürdürülmesi için Hindiçini'nde, Güney Doğu Asya'da ve dünyada barışın korunmasında aktif olarak yer almaktır." (age, s. 97)

7 — 1964 yılında Amerikan emperyalistleri savaşı tırmandırarak Kuzey Vietnam'ı denizden ve havadan bombalamaya başladı. Güney Vietnam'a daha çok

asker çıkardı. Ama hem Güney'de, hem de Kuzeyde direniş durmadı ve her geçen gün yeni zaferler kazandı. 1968 yılında Amerikan emperyalistleri, şartsız olarak bu saldırısını durdurmak, Kuzey Vietnam Hükümeti ve Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi ile görüşmeyi kabul etmek zorunda kaldılar.

8 — Amerikan emperyalistleri Paris görüşmelerini sürekli çıkmaza sokmaya çalıştı ve Güneydeki egemenliğinin ömrünü uzatmak için çok çabaladı. Zaman zaman şiddetlenen çatışmalarla, Güneydeki direniş birkaç yıl daha sürdü ve sonunda Vietnam'daki devrimci mücadele, birleşmiş ve bağımsız bir Vietnam yaratmayı başardı.

Vietnam devrimi üzerinde bu kadar uzunca durmamızın nedeni; Kürdistan'daki mücadelenin tartışılan bazı sorunlarına belirli ölçülerde açıklık getirmek içindir. Biraz sonra, sömürgeciliğe ve yerli gericiliğe karşı savaşlarını başarıyla sonuçlandırmış diğer örneklerini de anlatacağız. Ancak Vietnam devriminden çıkarılması gereken siyasi deneyler üzerinde kısaca durmakta yarar var:

Birincisi, sömürge Vietnam'daki devrimci mücadele, diğer sömürge ülkelerdeki kurtuluş hareketlerinin hepsinden daha çok zengin deneyler ile doludur. Denebilir ki, hiç bir sömürgede Vietnam'da olduğu gibi başından sonuna kadar hem örgütsel yanlarıyla, hem de kitle ilişkileriyle daha tutarlı bir hareket görülmemiştir.

Vietnam'daki ulusal demokratik devrim, Marksist-Leninist bir parti tarafından yönlendirilmiş ve bu devrimci önderlik, Vietnam toplumunda, ulusal ve sınıfsal kurtuluştan yana tüm güçler içinde derinliğine etki salmıştır. Mücadele süreci içinde oluşturulan örgütlerin çoğu ya bu parti tarafından yaratılmış, ya da yönetimlerinde bu partinin üyeleri önderlik etmişlerdir.

İkincisi, Vietnam devriminde, tüm ulusal kurtuluşçu güçlerin birliği konusunda partinin gösterdiği çabalar, üzerinde önemle durulması gereken noktalardan birisidir. Ve sömürge ülkeler devrimcilerinin bu konudaki görevlerine ışık tutmaktadır. Tutarsız da olsa, kendilerine güvenilmezse de, ulusal kurtuluşçu eği-

limdeki güçlerle bir yerlere kadar birlikte adım atmanın ve onları böylelikle devrime daha çok kazanmanın bir örneğidir Vietnam devrimcilerinin mücadelesi... Çünkü onlar, kendilerine, kitlelere, çizgilerinin doğruluğuna güveniyorlardı. Kürdistan'da, anti-sömürgeci çizgiler arasında birlik değil düşmanlık yaratan eğilimlerin, bu güçlerin sömürgeciler ve yerli uşakları karşısında toparlamalarını sağlamamanın davranışı içinde olan çevrelerin. Vietnam devriminden öğrenecekleri çok ders olduğu kanısındayız. Gerçekten yurtsever ve devrimci olduklarını sadece lâfta değil pratikte de göstermek istiyorlarsa tabi...

Üçüncüsü, siyasal bir temel üzerinde inşa edilecek bir silahlı mücadeleyle ancak ulusal kurtuluş hareketinin başarıyla sonuçlanacağı, bunun dışında; belli bir kitle desteği olmadan ve kitleler bu tür bir mücadeleye belirli ölçülerde kazanılmadan temel olarak alınacak bir silahlı mücadele anlayışıyla verilecek bir kurtuluş mücadelesiyle, hiç bir yere varılamayacağı Vietnam deneyiyle bir daha somut olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye devrimci hareketi içinde bu sakat anlayışı savunanlar olduğu gibi, Kürdistandaki ulusal hareket içinde de bu eğilimleri taşıyanlara rastlanmaktadır. Bu çevrelere Giap'ın konuya ilişkin söylediklerini bir daha hatırlatıyoruz:

"1930'da Çinhindi Komünist Partisi kuruldu. Parti'nin önderliğinde, Vietnam halkının milli kurtuluş hareketi daha da gelişti. II. Dünya Savaşının sonlarına doğru, 10 yıl süren bir siyasi mücadeleden sonra, parti, silahlı mücadele için hazırlığa geçilmesine ve bunun için gerilla savaşının başlatılarak bir hür bölge kurulmasına karar verdi." (Giap Halk Savaşı Halk Ordusu, s. 34)

"Siyasal mücadeleden silahlı mücadeleye geçiş uzun bir hazırlık devresi gerektiren çok büyük bir değişimdir. Eğer ayaklanmanın bir sanat olduğu söylenebilirse, bu sanatın esas içeriği mücadeleye, her aşamada siyasal koşullara uygun biçimler vermesini ve her dönemin siyasal mücadele biçimleriyle silahlı mücadele biçimleri arasındaki doğru ilişkileri muhafaza etmesini bilmektir. Başlangıçta siyasal mücadele esas görevdir, silahlı mücadele ikinci planda kalır. Daha

sonra, silahlı mücadelenin anahtar rolü oynadığı ikinci aşamaya ulaşırız. Fakat bu dönemde bile silahlı mücadelenin ne zaman sadece belirli bir bölge içerisinde, ne zaman ülke çapında anahtar rolü oynadığını açıkça tanımlamamız gerekir." (Giap, Ağustos 1945 Genel Ayaklanması).

Dördüncüsü, Sömürge koşullarında bile legal mücadele olanaklarının olabileceği, Marksist-Leninistlerin bu olanaklardan sonuna kadar yararlanmaları gerektiği, Vietnam devriminden çıkaracağımız en önemli derslerin başında gelmektedir. Hele Kürdistan'daki ulusal hareket içinde bu konuda çok yanlış düşüncelere sahip olanlar bulunduğu gözönüne alınırsa, bu sorunun ciddiliği kendiliğinden ortaya çıkar.

Vietnam devrimcileri, legal olanaklar ortaya çıktıkça bunları kullanmışlar, legal dernekler kurmuşlar, legal yayınlar çıkarmışlardır. Ama bu faaliyetlerin hepsini de çok başarılı bir biçimde illegal örgütlenmelerine hizmet edecek biçimde sürdürmüşler ve sol sekterliğe düşmemişlerdir. Kürdistan'da bazı çevrelerin bu sorunu sakat bir anlayışla yorumlayıp, legal derneklerin Kürdistan'da kurulamayacağını, legal yayınların çıkarılamayacağını, bu tür eylemlerin sömürgecilerin işine yaradığını iddia etmeleri, Kürdistan somutu açısından geçersizdir ve Vietnam deneyinin de bu konuda inkârı demektir. 1935'lerden sonra Vietnam devrimcilerinin dünya çapında gelişen faşizm tehlikesine karşı, kendi devrim hareketini dünya halklarının çıkarları açısından, diğer ülkelerdeki işçi sınıfı mücadelesinin bir parçası olarak değerlendirip, bu anlayış doğrultusunda daha değişik mücadele biçimlerine başvurmaları, onların tutarlı enternasyonalistler olduklarının çok açık bir kanıtıdır. Bütün ezilen uluslar devrimcilerinin (ve Kürdistanlı devrimcilerin) buradan öğreneceği çok şeyler olduğu kanısındayız.

Beşincisi, Vietnam, yarı - feodal bir sömürge olmasına, yani köylülük toplumun çoğunluğunu oluşturmasına rağmen, soruna hep işçi sınıfının önderliği ve bunun için de, işçi kitleleri içinde çalışmanın önemi açısından bakılmış; köylülüğü mücadeleye kazanmak için de anti - feodal mücadele başarıyla sürdürülmüştür. İşçi sınıfının çıkarları halkasından hareketle Viet-

nam'ın ulusal demokratik devrimini yürüten Marksist - Leninistler, işçi - köylü ittifakını bu devrimin zaferinin garantisi olarak görmüşler ve bütün bu nedenlerle de başarılı bir önderlik politikası (Parti konusunda, Cephe, Ordu ve diğer değişik örgütlenmeler konusunda) izleme şansını elde etmişlerdir.

Altıncısı, Vietnam devrimcilerinin; Fransız ve Amerikan halkları ve devrimcileriyle ve özel olarak da Laos ve Kamboçya'daki devrimcilerle girdiği ilişkiler ve onlarla oluşturmaya çalıştığı dostluk, yine enternasyonalist dayanışmanın en canlı örnekleridir. Vietnam devriminin başarısı üzerinde, dünya işçi sınıfı hareketinin ve dünya halklarının payı küçümsenmeyecek kadar büyüktür. Böylesi bir desteğin yaratılmasında ise, en başta Vietnam devrimcilerinin tutarlı davranışları ve devrimci mücadelelerinin haklılığını kanıtlama çabalarını başarıyla yürütmüş olmaları gelmektedir.

B — *ANGOLA DENEYİ :*

Angola, Portekiz'in 15. yüzyıldan itibaren sömürgeleştirmeye başladığı ve 19. yüzyılın sonlarına doğru da kesin kontrolü altına soktuğu Afrika'daki sömürgelerinden biriydi. İlk dönemlerde (15. 16. 17. 18. yy.) az sayıda beyaz Portekizlinin yerleştiği bu ülkede, geniş topraklar üzerinde henüz Portekiz denetimi sağlanamamıştı. Ancak 19. yüzyılda ve özellikle de 20. yüzyıl başlarında yoğunlaşan askeri hareketler sonucu Angola'nın bütününde istila eylemi Portekiz'in zaferiyle sonuçlandı. Portekiz'in emperyalistlerle olan bağları, Angola'da derinliğe nüfuz eden sömürgeleştirme politikasını dolaysız olarak etkilemiştir. 1920'lerden sonra Angola'da girişilen pasifikasyon eylemleriyle bu sömürgedeki direniş odakları bastırılmış, emperyalist tekellerin buralardaki yatırımları ve yeni geliştirecekleri girişimler için tehlikesiz bir ortam oluşturmak istenmiştir. Emperyalistlerin bu yatırımlarında çalışan zenci halk, genellikle mecburi çalışmaya tabi tutulurlardı.

Angola'da işgalin ilk dönemlerinde az sayıda askerle denetim sağlanabilirken, sonraki dönemde (1920'lerden sonra) bu sayı hızla çoğalmıştır. Ayrıca sivil ve askeri bütün kilit noktaları Portekizli askerlerin elin-

de bulunmasına rağmen, zenci halktan gelme insanların sayısı da ordu içinde çok fazlaydı ve bunlar zorla silah altına alınıyordu. Portekiz'in sömürgelerdeki orduları içinde paralı askerler de önemli bir yer tutardı. 1960'lara kadar özünde değişmeyen sistem şuydu: Portekizli askerler Angola'yı yönetiyor, karaderililerden oluşan binlerce kişilik orduyla da düzen sağlanıyordu.

Sömürge Angola'nın Portekizle ilişkileri araştırıldığında, ortaya şu gerçekler çıkmaktadır:

1 — Angola her yıl Portekiz'e haraç ödemek zorundaydı. Bu haracın miktarı, Portekiz sömürgecilerinin bunalımı gündeme girdikçe sürekli artmaktaydı.

2 — Angola, beyazların yerleştirildiği bir alandı. Sömürgeci ordunun mensupları dışında, buraya inşa edilmiş hapishanelerde yatan mahkumlar ve Portekiz'deki düzene karşı olan siyasiler de, sömürgeye gönderilen diğer beyazlardı.

3 — Angola'daki işgücünden bu iskân ve haraç politikası için yararlanırken 1858'de kölelik yasak olmasına rağmen, aynı işgücü zorla çalıştırma esaslarına göre harekete geçiriliyordu. Denebilir ki, Angola'da sömürgeciliğe karşı mücadelenin omuzlarında yükseldiği kitlelerin büyük çoğunluğu, bu mecburi çalışmaya duydukları tepkiler sonucu katılmıştır.

4 — Angola'da, yönetim genellikle buraya Portekiz tarafından atanan askeri valilerle yürütülüyordu. Bu askeri valiler de, halkın içinde kabileler arasındaki bölünmeyi kullanıyor, bazen de kendileri kabile şeflerinin denetimi altında halkı gruplara zorla ayırarak, bu grupların belirtilen yerlerin dışında hiç bir yere yerleşemeyeceklerine ilişkin yasalarla Angola'yı yönetiyorlardı. Bu tür yasalar, aynı zamanda Angola'daki ırk ayrımının da resmi ifadeleriydiler.

5 — Angola ekonomisi, metropol Portekiz ekonomisinin bir uzantısıydı. Bu metropol ekonomi, emperyalistlerle ilişkilerin sıklaşmasıyla biçimlendikçe, bu gelişmeler sömürgecilik politikasını da etkiliyor ve Angola'da da bu etkilenme yansımalarını buluyordu. Angola'ya yerleşen beyazlar pamuk, şeker kamışı, kahve

yetiştirmede başarılı oldukça, sömürgelerin Portekiz ekonomisi açısından önemi daha çok kavranılıyordu. Tekellerin buradaki yatırımlarından elde ettikleri kârlar, aynı zamanda Portekizli hakim sınıfların gücünü artırıyordu. Bazı topraklarda sömürge çiftçilerinin de ürün yetiştirmelerine müsaade ediliyordu. Ama bir şartla : yetiştirecekleri ürünleri Portekiz sömürgecileri saptayacak ve fiyatlarını yine sömürgeciler tayin edeceklerdi.

6 — Portekiz'in Angola'daki varlığı siyasal, ekonomik, askeri, kültürel vb. yönlerden sürdükçe, kitlelerin sefaleti ve üzerlerindeki baskılar arttıkça arttı. Ama bu sömürgeci egemenlik, Angola'da tutunabilmek için çok kan döktü. Ülkede sık sık görülen ayaklanmalar, sömürge politikasına duyulan tepkilerin ifadeleriydi. Portekiz'de yönetim değiştikçe, bu değişiklik şu veya bu biçimde Angola'ya da yansıyordu ama, sistem özünde hiç bir değişikliğe uğramıyordu.

7 — Angola'daki direnişin ilk önderleri ve gelişen mücadelenin başını çekenler, genellikle Portekiz'de okuyan aydınlardı. *Amilcar Cabral* (ki hem Angola'daki kurtuluş hareketinin oluşturulmasında öncülük etmiştir, hem de Gine Bissau'daki hareketin kurucusudur), *Agostinho Neto* (Angola Kurtuluş hareketinin önderi. Portekizde, okuldayken gençlik hareketinde ve Portekiz gençlik örgütleri içinde çalışmış, siyasi faaliyetleri yüzünden baskılara uğramış, hapishanelerde yatmıştır. Bir dönemde Angola'da doktorluk yapmıştır Cabral da mühendis olarak Angola'da çalışmış ve oradaki kurtuluş hareketine bu nedenle katkıları olmuştur), Deolinda Rodrigues (Ulusal Kurtuluş hareketinin kadın önderlerindendir. Okumayı bırakarak siyasi mücadeleye girmiş ve 1962 - 63 yıllarında Léopoldville (Kinshasa)'da kurtuluş hareketinin kadınlar kolunu örgütlemiştir. Kongo (Zaire)'de, mücadelenin diğer önderleriyle birlikte tutuklanmış ve ağır hapishane koşulları onu mücadeleden alıkoymuştur) ve diğer bir çok kişi ülkelerine döndükten sonra Afrika'da sömürgeciliğe karşı isyan bayrağını açarak, gelişen mücadelelere damgalarını vurmuşlardır.

Angola'daki mücadelenin başını çeken örgüt *MPLA'dır*. MPLA, 1956 yılında küçük bir grup tarafın-

dan oluşturulmuştur. MPLA bir cephe örgütlenmesiydi ve Portekiz sömürgeciliğine karşı olanları biraraya getirmeye çalışıyordu. 1959 da MPLA önderlerinin çoğu ve Portekiz'deki sempatizanları yakalanarak bir kısmı öldürüldü, bir kısmı ise hapishanelere atıldı.

1960'larda silahlı mücadele başladı. Aynı yıllar, Mozambik ve Gine - Bissau'da da silahlı mücadelenin geliştiği yıllardır. MPLA'nın başlattığı hareket, Nato kuvvetleri tarafından desteklenen sömürgeci orduya karşı sürekli gelişti ve kitlelere yayıldı. On yılı aşan bir süre sonunda 1975 yıllarında ulusal kurtuluş hareketi, Portekiz faşizminin de yıkılması üzerine, Angola'da sömürge zincirini parçaladı ve Angola'yı bağımsızlığa ulaştırdı.

Angola'daki kurtuluş mücadelesinin ortaya çıkardığı sonuçları şöyle özetlemek mümkün:

Birincisi, MPLA, silahlı mücadeleyi diğer mücadele biçimleriyle bütünleştirmiş ve kitle desteğini sağlamaya yönelik bir politika izleyerek kurtarılmış bölgelerde gelecekteki iktidarını uygulamaya koymuştur. Angola'nın önemini çıkarları açısından kavrayan emperyalistler ve Portekiz sömürgecileri, diğer sömürgelere oranla en çok Angola'ya yüklendikleri için MPLA önderliği, bazen komşu ülkelere taşınmak zorunda kalmıştır. (Afrika'da, bir ülkede ulusal kurtuluş mücadelesi veren örgütlerin komşu ülkelerde üstlendikleri, buralarda silahlı mücadele için güçlerini eğittikleri ve bu süreç içinde de kendi ülkelerinde yavaş yavaş hareketi geliştirdikleri, çokça görülen örneklerdendir.)

İkincisi, MPLA mücadelesini, Afrika'da süren ulusal kurtuluş mücadelesine bağlayan bağları doğru değerlendirerek, özellikle Mozambik ve Gine Bissau'daki mücadeleyle çok yakın ilişkilere girmiştir. Bilindiği gibi MPLA, PAIGC (Gine - Bissau) ve FRELİMO (Mozambik) örgütler düzeyinde de biraraya gelerek Portekiz sömürgecileri Ulusal Örgütleri adlı bir birlik oluşturmuşlardır. MPLA, ayrıca Portekiz faşizmine karşı verilen mücadeleye de, Angola'da sürdürdüğü mücadeleyle büyük ölçülerde destek olmuştur. Uzun bir dönem iktidarda olan faşizmin yıkılmasında, sömürgelerde yü-

rütülen ulusal kurtuluş hareketlerinin katkısı inkar edilemeyecek kadar açıktır.

Üçüncüsü, Angola'nın ellerinden gideceğini gören sömürgeciler ve efendileri emperyalistler, MPLA hareketini bastırmak için bir yandan askeri güç kullanırlarken diğer yandan da uşaklarına kurdurdukları FNLA ve UNİTA gibi örgütlerle gelişen hareketi içinden baltalamaya çalışmışlardır. Ama bu çabaların hepsi sonuçsuz kalmıştır. Angola'daki mücadelenin başarısı üzerinde sosyalist ülkelerin, özellikle de Küba'nın aktif desteği önemli bir rol oynamıştır.

Dördüncüsü, MPLA, bir parti örgütlenmesi olmamasına rağmen onun içinde yer alan Marksist - Leninistler, önderliği ele geçirmiş ve mücadelenin tutarlı bir biçimde sürdürülmesini sağlamışlardır. (Angola'nın kurtuluşundan sonra iktidara gelen MPLA içindeki Marksist - Leninist unsurlar aynı adla bir proletarya partisi kurmuşlardır.)

C — *MOZAMBİK DENEYİ :*

Portekizli seyyah Vasco da Gama'nın 1498 yıllarında Mozambik adalarına gitmesiyle, Portekiz ve Mozambik arasında ilk ilişkiler kurulmaya başlandı. Portekizliler, Afrika kıyılarındaki zenginliklere göz dikerek, buralarda şeyhlerin, kabile şeflerinin arasındaki rekabetleri kullandılar. Altın, fildişi ve daha bir çok kıymetli eşyalar ele geçirdiler. Daha önce de açıkladığımız gibi, Mozambik'le birlikte Angola, Gine - Bissau, São Tome, Cape Verde Adaları ve Principe Adaları gibi Portekiz'in Afrika'daki sömürgeleri ona 15. 16. 17. 18. ve 19. yüzyıllardan kalmıştır. Bu sömürgecilerin içinde nüfusça en kalabalık olan Mozambik'ti. Mozambik'te sömürgeleştirme politikası şu süreci izliyerek gelişmiştir :

Özellikle Afrika'nın 1884 yıllarında Berlin Konferansında paylaşılmasından sonra, Portekiz kendi payına düşen yerleri kesin denetim altına almak için harekete geçti. Önce Portekizli tüccarlar gönderildi. Onların ilişkileri sayesinde direnme yerleri ve bölgenin tüm özellikleri yeniden tesbit edildi. Buralara askeri kuvvet

yollandı. Sömürgeciliğin yerleşmesinde, satın alınan yerli egemen güçler de kullanıldı. Ayrıca hıristiyanlık dini de Portekiz sömürgecilerine hizmet etmek üzere devreye sokulmuştu. Yani devlet ve kilise, sömürgecilerin çıkarları için Mozambik kitlelerini bir yandan zorla, diğer yandan dini ninnilerle zaptetmeye çalışıyordu.

Mozambik'te de idari yapının temelinde Genel Valilik vardı. Bu Genel Valiye bağlı olarak da değişik eyaletlere valiler atanırdı. Ayrıca bunların da altında aşağıya doğru bir hiyerarşi biçimde örgütlenmiş bölge idare memurları bulunuyordu. Böylelikle de binlerce Mozambik'linin dolaysız olarak kontrol altında tutulması sağlanabiliyordu. Bunun dışında yerli kabile şefleri veya kitleler üzerinde etkinliği olan kişiler de, bu idari yapıya karşı dolaysız olarak sorumluydular. Her şef, bir yanıyla kendi topluluğunu yönetmektende öte, sömürgeci yapının Mozambik içindeki temsilciliğini yapar duruma sokulmuştu.

Portekiz sömürgecileri, geniş toprakların az bir kısmını kendileri işletiyor, geri kalan büyük kesimlerini ise yabancı şirketlere (uluslararası tekellere) bırakıyordu. Bu şirketler, kiraladıkları topraklar üzerinde insanlar da dahil olmak üzere, her türlü kontrol hakkına sahiptiler. Yani ikili bir yönetim oluşturulmuştu: 1 — Bir yanda genel ve bölge valileri ile altlarındaki idare memurlarından meydana gelmiş Portekiz'in sömürgedeki yönetimi, 2 — Çalışabilecek durumda olan (kadın ve çocuklar da dahil) herkes üstünde, onları istedikleri ücretlerle işe alma hakkına sahip, sınırsız yetkileri bulunan yabancı şirketler. Bu şirketler, ayrıca Portekiz sömürgecileri tarafından korunuyordu. Madenleri ve tarımsal kaynakları araştırarak sömüren bu şirketler, kiraladıkları bölgelerde, hem haberleşme ağı kurarak, toprak satışı, posta servisleri, madencilik, ticaret ve inşaat alanlarında kesin söz sahibi idiler; hem de bu bölgelerde vergi toplayabiliyorlardı.

"1890 - 1910 yılları arasında, Portekiz sömürgeciliğinin temel karakteristikleri belirginleşmişti. Merkezi otoriter idare, Katolik kilisesi ile işbirliği, doğal kaynakların sömürülmesi için çoğu yabancı olan şirketlerin kullanılması, arazilere el koyma, zorla işçi çalıştırma

ve Güney Afrika'ya işçi ihracı. Kaçınılmaz olarak birtakım değişiklikler olmasına rağmen, bugün de özünde aynı sistem yürürlüktedir." (Eduardo Mondlane, Mozambik Kurtuluş Mücadelesi, s. 40)

Portekiz'de Salazar döneminde, 1961 yılında çıkarılan bir kanunla Mozambik'in (aynı zamanda Angola ve Gine - Bissau'nun) yerli halkı Portekiz vatandaşı olarak kabul edildi. Ancak söylenenlerle, uygulamada ortaya çıkan gerçekler ("vatandaşlık"ları belli olsun diye dağıtılan kimlik kartlarında ayırım yapılması, bir yandan yerli halkın Portekiz'deki Merkezi Yasama Meclisi seçimlerine bile kısıtlı da olsa katılabileceği belirtilirken diğer yandan da yasalarda bu hakların kullanılmasını engelleyen maddelerin yer alması, yani ırk politikasının izleniyor olması, vb), sömürgelerdeki yapıyı olduğu gibi devam ettirmeye yönelikti.

Portekiz'in Afrika'daki yönetiminin ırkçılığa dayandığı biçimindeki suçlamalar (dünya kamuoyunun değişik biçimlerdeki tepkileri) üzerine sömürgeci yönetim, sürekli olarak Portekiz kültürünü, dilini, tarihini aşıladığı topluluklar oluşturmaya çabalardı. Ayrıca bu topluluklara kabul edilmesi için kişilerden şu niteliklere sahip olmaları istenirdi: "1 — Portekizceyi okumalı, yazmalı ve güzel konuşmalıdır. 2 — Ailesini geçindirmek için yeterli maddi olanaklara sahip olmalıdır. 3 — İyi halli olmalıdır. 4 — Yeterli eğitime ve sosyal alışkanlıklara sahip olmalıdır 5 — Üyelik için, bölgedeki idari otoritelerden talepte bulunması ve bölge valisinin de bu talebi kabul etmesi gereklidir." (age. s. 59) Portekiz sömürgecileri, Afrika'lıları geçmişlerinden koparmak için her türlü yöntemi denemekten sakınmıyorlardı. Açılan okulların bütün amacı Portekiz dilini ve kültürünü yaymayı ilke edinmişti. Yani Portekiz sömürgecileri Hristiyan dilini benimsemiş, metropoldeki milliyetçi (!) düşüncelere sahip bir Afrikalı kuşak yaratmak istiyor; bu kesimleri, sömürgeci devletle yerli halk arasındaki ilişkileri düzenleyecek bir araç olarak görüyordu.

"Portekiz ile sömürgeler arasındaki değişim ilişkisi, Portekiz sömürge sisteminin iyi bir göstergesidir. Bu sistemde sömürgelerdeki ekonomik hayat, Porte-

kiz'in çıkarlarını koruyacak şekilde düzenlenmiştir. Sömürgeler, Portekiz'in başlıca hammadde ve tropik mallar ihtiyacını karşılar, kendileri ise, Portekiz'de üretilen endüstri malları, şarap ve alkol'ün satıldığı bir hazır pazardır. Mozambik'te üretim metodları da bu önceliği yansıtır. Portekiz'in çıkarları Mozambik'ten önde geldiği gibi, Mozambik'teki beyaz azınlığın çıkarları da Mozambik'li Afrikalı'larınkinden önde gelir." (age. s. 103)

Mozambik'te de ilk direniş hareketleri daha çok aydınlar tarafından başlatılmıştır. 1910 - 1926 yıllarında Portekiz'deki iktidarın liberal eğilimleri, aydınlardan oluşan grupların legal dernekler kurmaları, gazeteler çıkarmaları ve baskılara, sömürgeciliğe karşı kampanyalar açmalarına yol açmış ve bu dönemde eşit haklar istemekle başlayan faaliyetler, daha sonra sömürgeciliği hedef almaya başlamıştır. Bu grupların tümü, siyasi eylemlerini genellikle "karşılıklı yardımlaşma, kültür ve spor çalışmaları gibi sosyal eylemler görüntüsü altında" yürütüyorlardı.

Aydın hareketleri gelişerek devâm etti ve koşullara göre değişen biçimlere büründü. 1949 yılında Güney Afrika'da eğitim görmüş öğrenciler NESAM adlı bir örgüt kurdular. Örgüt, çalışmalarını sosyal ve kültürel faaliyetler görüntüsüyle sürdürdü. Kitleler arasında ulusal kurtuluş eğilimlerinin geliştirilmesine çaba gösterdi. NESAM'ın, geçmiş dönemlerde ortaya çıkan örgütlenmelerden farklı özellikleri vardı. Bu örgüt, sınırlı bir üye sayısına sahip olmasına rağmen, özellikle ulusal kurtuluşçu düşünceleri siyahlar arasında yaymada önemli adımlar atmış, Afrikalı öğrenciler arasında Portekiz sömürgecilerinin geliştirdiği, kendi halkını hor görme anlayışını belirli ölçülerde etkisizleştirmiş ve ülke çapında kişisel bağlarla, kitlelerle belirli bir ilişki içine girebilmeyi başarmıştır.

Faaliyetleri sürekli bir biçimde Portekiz gizli polis teşkilatı olan PİDE tarafından izlenen NESAM, 1964 yılında kapatıldı. Bir çok üyeleri yakalandı. Bir kısmı ülke dışına kaçtılar. Bunlar daha sonra Mozambik Öğrenci Birliği (UNEMO)'ni kurdular.

Aydın hareketleri dışında, II. Dünya Savaşından sonra şehirlerde işçi kitleleri arasında örgütlenme ve

siyasi faaliyetler ortaya çıkmıştı. Kötü çalışma şartları, sefalet ve ırk ayrımı, işçiler arasında gelişen tepkilerin nedenleriydi. Hatta bu tepkiler, zaman zaman grevler biçiminde patlak vermiştir. (1947 yılında grevcilerin bir kısmının işkencelerden geçirilmesine, bir kısmının da Sao Tome'ye sürgüne gönderilmelerine yol açan Laurenco Margues doklarında ve çevre plantasyonlarındaki grevler, 49 grevcinin öldürülmesiyle sonuçlanan 1950 yılındaki grev hareketleri, vb.)

Mozambik'te güçlü bir hareket yaratmak için ülke dışına kaçmış Mozambik'liler tarafından yetersiz haberleşme ve benzeri nedenlerle üç ayrı örgüt kurulmuştur. Bu örgütlerden biri, 1960'da Salisbury'de kurulan UDENAMO; ikincisi, Tanganika ve Kenya'daki Mozambik'lilerin kurdukları örgütlerin biraraya gelmesinden oluşan ve 1961'de kurulan MANU; üçüncüsü ise Malawi'ye sürgün edilenlerin kurduğu UNAMİ idi. 1961 yılında, Angola'daki ulusal hareketin başladığı dönemde, Tanzanya'da Portekiz sömürgeleri Ulusal Örgütler Konferansı toplandı ve yukardaki örgütlerden UDENAMO, diğerlerine birlik çağrısı yaptı. Daha sonra bu üç örgüt Dar es Salaam'da biraraya gelerek Mozambik Kurtuluş Cephesi'ni *(FRELİMO)* oluşturdular. FRELİMO, 1964 yılında silahlı mücadeleye başlama kararı aldı. Daha önceki dönem, bu tür bir mücadele için gerekli hazırlıkların tamamlandığı dönemdi. FRELİMO içinde, "ayrı dil ve etnik gruplar, değişik ırklar, değişik politik ve sosyal yapılar örgütte temsil ediliyordu." (age. s. 168)

Gerilla savaşı biçiminde gelişen ve kurtarılmış bölgeler oluşturan hareket, özellikle şehirlerdeki Portekiz eğemenliğini ortadan kaldırmaya yöneldi. Mücadelenin başarıya ulaştığı tarihlere kadar (Portekiz faşizminin yıkılması ve sömürgelerdeki ulusal hareketlerin tanınarak sömürgelerin bağımsızlığının ilan edildiği 1975 yıllarına doğru) Emperyalistler de değişik biçimlerde Portekiz sömürgecilerine yardımları yoğunlaştı. Gelişen ulusal hareket içinden çökertilmek istendi. Bunun için bazı uşak örgütler kuruldu. Ama bu yöntemlerin hiçbiri geçerli olmadı ve Mozambik'te Frelimo'nun başını çektiği ulusal kurtuluş hareketi ülkeyi gerçek bağımsızlığa götürdü.

Frelimo hareketinden çıkaracağımız sonuçlar da, Angola deneyinden çıkardığımız sonuçlara benzeyecektir. Bu nedenle Mozambik'teki mücadelenin ortaya çıkardığı gerçekleri burada bir daha tekrarlamayacağız. Sadece FRELİMO'nun önderi olan ve 1969'da bir suikast sonucu öldürülen doktor Mondlane'den bir alıntıyla, Mozambik'le ilgili yazdıklarımızı bitirmek istiyoruz:

"Bugün Portekiz'de de şimdiki rejime (Faşizmin iktidarda olduğu dönem kastediliyor - Kurtuluş) karşı büyük bir mücadele verilmektedir. Bu rejim hiç bir anlamda demokratik değildir ve Portekiz halkını temsil etmemektedir. Portekiz'in içinde hükümete karşı güçlü bir yeraltı muhalefeti vardır ve bu olgu işbirliği için başka bir kaynak yaratmaktadır; sömürgelerdeki ve Portekiz'in içindeki diktatörlüğe karşı olan güçler aynı ortak düşmana karşı çarpışmaktadır. C O N C P (Portekiz sömürgeleri Ulusal Örgütler Konferansı - Kurtuluş)'nın olduğu gibi Portekiz kurtuluş hareketinin de Cezayir'de de bürosu vardır ve bu suretle bunlar arasındaki organik ilişki rahatça sağlanmaktadır. Eğer bu diktatörlüğün yerini köklü değişikliklerden sonra yeni bir yönetim alırsa, o zaman bağımsızlığı kazanmak barışçıl görüşmeler yoluyla mümkün olabilir." (age. s. 276 - 277)

D — *GİNE - BİSSAU DENEYİ :*

Gine - Bissau da, Portekiz'in Afrika'da sömürgeleştirdiği yerlerden birisiydi. Angola ve Mozambik deneyini anlatırken değindiğimiz olguların büyük çoğunluğu Gine-Bissau için de geçerlidir. Burada da ekonomik, sosyal, siyasal vb. yönlerden tam bir denetim kurmuş olan Portekiz sömürgeci yönetimi vardı ve bu yönetime karşı yerli halk sürekli değişik eylem biçimleriyle (pasif direnişlerle, isyan hareketleriyle, vergilere karşı çıkmakla, grevlerle) mücadele ediyordu. Gine - Bissau'daki hareketin önderi olan Amilcar Cabral; kendi ülkesinin özelliklerini kısaca şöyle dile getiriyor:

"Gine'nin kuramsal, siyasal, yasal, yönetsel ve adli yapısı, bir Portekiz "eyaleti"ninkinden çok, silah zo-

ruyla işgal edilmiş ve yabancı bir dış güç tarafından yönetilen, kendine özgü yönetimden yoksun bir ülkenin yapısı niteliğindedir. Gine halkının ekonomik, siyasal, toplumsal yaşamı Portekiz halkına uygulananlardan farklı yasalarla yönetiliyor. Gine halkının yasal hakları yoktur; ne toplumsal kurumların çalışmalarına katılırlar, ne de bu kurumların yasalarını yapabilirler; ama nasılsa, bu yasalara uymak zorundadırlar; temsilciler seçemezler ve bu temsilcileri belli yerlere atamak ya da atamamak hakkına sahip değildirler; en temel insan hak ve özgürlüklerini yaşayamazlar. Öyleyse, öz yasal kişiliğine sahip olmak bir yana, Gine halkı onuru derin bir yara almış bağımlı ve sömürgeleşmiş bir halktır." (A. Cabral, Gine'de Devrim, s. 28 - 29)

"Gine halkı, sömürgecilik tarihinin en barbar ve en iyi örgütlenmiş baskısına ve ulusal, kültürel, toplumsal sömürgesine tanık olmaktadır. Bu baskı ve ekonomik sömürü sistemi, Gine'ye silah zoruyla sokularak kurulmuştur. Gelişimi ve sürekliliği ise, ancak, ordu ve polisçe yürütülen baskıya başvurularak ve Gine halkının olası bir ayaklanmasına karşı, her biçimde sistematik bir vahşet uygulanarak mümkün olmaktadır" (age. s. 35)

Aydınların öncülüğünde başlayan hareketler, 1956 yılında gelişen ulusal kurtuluş mücadelesini doğru bir biçimde yönlendirmek üzere, Gine ve Cape Verde Adalarının bağımsızlığı için Afrika Partisi (PAIGC) adlı bir örgütlenme oluşturdular. Bu örgüt temel hedeflerini şöyle tesbit etmişti:

"Gine ve Yeşil Burun Adaları halklarının koşulsuz bağımsızlıklarının hemen ve tüm olanaklar kullanılarak kazanılması."

"Gine'de, Gine halkı tarafından; Yeşil Burun Adalarında, Yeşil Burun halkı tarafından yönetimin ele geçirilmesi."

"Sömürgeci ve emperyalist nitelikteki tüm ilişkilerin kaldırılması; kitleler üzerindeki Portekiz ve öteki yabancı ayrıcalıklara son verilmesi..."

"Gine'de ve Yeşil Burun Adalarında ulusal bağımsızlığın kazanılmasından sonra bu iki ülke halkları-

nın, uygun bir biçimde danışılmış halk iradesi temeli üzerinde, güçlü ve ileri bir Afrika ülkesinin kurulmasında birleşmeleri."

Ayrıca Amilcar Cabral, bu ulusal kurtuluş mücadelesinin Portekiz'deki kurtuluş hareketine bakışını değerlendirirken şunları söylüyordu:

"Eğer Portekiz muhalefeti - bazı kesimlerin çoktan yaptığı gibi - kendi içinde bir bütün olabilseydi, bizim halklarımızın kendi kaderini tayin ve bağımsızlığı ilkelerini kabullenebilseydi ve Portekiz halkına, faşizme karşı doğrudan bir savaşta kılavuz olabilseydi, Portekiz sömürgeciliğinin ve faşizminin aynı zamanda ortadan kalkması adına Portekiz'in ilerici ve demokratik güçleriyle bir bağlaşıklık kurmaya hazır olacaktık. Ortak düşmana karşı ortak mücadele halklarımızın ve Portekiz halkının çıkarlarına hizmet edecek, gelecekteki dostluk ve dayanışmamızın da temelini oluşturacaktı." (age, s. 22 - 23)

PAIGC tarafından sürdürülen silahlı mücadele 1975 yıllarına doğru ulusal kurtuluşu sağladı. Portekiz sömürge yönetimini, Gine - Bissau'da yıkarak onun yerine bağımsız bir siyasi iktidar oluşturdu.

Buraya kadar kısaca anlattığımız Vietnam, Angola, Mozambik ve Gine - Bissau'daki sömürgeciliğe ve ülke içindeki uzantılarına karşı verilmiş mücadelelerin önemli sonuçlarını şöyle özetlemek mümkündür:

1 — Her dört sömürgede de kurtuluş mücadelesi ayrı örgütler oluşturan güçlerin önderliğinde gelişmiş ve mücadele, sömürgeci ülkenin kurtuluş hareketinden soyutlanmadan sürdürülmüştür. Mücadelenin sömürgecilere karşı olduğu, sömürgeci ülke halkının ise, ulusal kurtuluş hareketinin dostu olduğu propagandası etkin bir biçimde kitleler arasında yaygınlaştırılmış ve kitlelere doğru hedefler gösterilmiştir.

2 — Sömürgeci ülkelerdeki kurtuluş hareketleri, genellikle sömürgelerdeki mücadeleye karşı olumlu davranışlar içine girmiş ve onların kendi örgütlerini yaratarak, mücadelelerini bu örgütlenmelerle sürdürmelerini desteklemişlerdir. Ayrıca halk kitleleri içinde

sömürgecilerin ırkçı - şoven duygularını istismar etmek için uyguladıkları yöntemlere karşı da görevlerini yerine getirmeye çalışmışlar ve kitleleri sömürgeci iktidarlarına karşı mücadelenin içine çekmeye çaba harcamışlardır.

3 — Sömürgelerdeki ulusal kurtuluş hareketleri başarıya ulaşmasına rağmen sömürgeci ülkelerdeki (Fransa ve Portekiz'de) kurtuluş hareketleri henüz iktidarı ele geçirecek bir güç olmayı sağlayamamışlardır. Yani sömürgelerin kurtuluşu, sömürgeci ülkedeki kurtuluş mücadelesinin zaferinden önce gerçekleşmiştir.

İşte bu temel belirlemeler çerçevesinde bugün Kürdistan'daki devrimci hareket içinde tartışılan en önemli sorunlardan *ayrı* veya *birlikte örgütlenme* sorununa da, bu sömürgelerdeki mücadeleyi doğru değerlendirerek belli bir açıklık getirebiliriz.

Birincisi, tarihi - somut durum açısından, yani ekonomik, sosyal, siyasal vb. gelişmelerin ortaya çıkardığı sonuçlar itibariyle, bu sömürgelerde ulusal kurtuluşun sömürgeci ülke devrimlerinin başarısı beklenmeden zafere ulaşabileceği koşullar ortaya çıkmıştır. Ve ezilen ulusların devrimcilerinin de bu koşulları doğru tahlil ederek buna uygun örgütlenme ve mücadele tarzları geliştirmeleri bir zorunluluk haline gelmişti.

Vietnam'da, koşullara uygun tutarlı bir örgütlenme yaratılarak mücadele geliştirilmesine rağmen, diğer sömürgelerde daha farklı biçimlerde örgütlenmelere gidildi, MPLA, FRELİMO ve PAIGC (ki bu örgüt kendini parti olarak nitelendirmesine rağmen), ulusal kurtuluştan yana güçlerin içinde birlikte çalıştığı, ortak düşmana karşı mücadele için güçlerini birleştirdiği birer *cephe örgütlenmeleri* biçimindeydi. Ama bu örgütlenmelerin içinde Marksist-Leninistler, doğru bir politika izleyerek mücadelenin önderliğini, bu örgütlenmelerin de içinde, ele geçirmişlerdir. Nitekim bu sömürgelerin kurtuluşundan sonra iktidara gelen örgütlerin, işçi sınıfı partilerine dönüştürülmeleri için girişilen çabalar bilinmektedir.

Sömürgeci baskı ve zulüm, uygulanan ırkçı - şoven politika, bizzat sömürgedeki halk arasında açık - seçik

ayırımcı bir çizgi izlenmesi, zorla çalıştırma, vb. durumlar; yerli halk içinde sömürgeciliğe karşı yaygın ve güçlü tepkilere yol açmıştı. Bu potansiyel, ayrı örgütlenmeler için uygun temelleri de taşıyordu.

Ayrıca sömürgeci ülke - sömürge ülke arasında belli bir coğrafi kopukluğun olması, yani sömürgelerin "iç sömürge" değil de denizaşırı sömürgeler olmaları, kaçınılmaz olarak, bu sömürge ülke halkları ve devrimci hareketleriyle, sömürgeci ülkenin kurtuluş hareketleri arasında belirli kopukluklara neden oluyordu.

İkincisi, Sömürgeci ülke sömürge ülke devrimci hareketlerinin gelişme durumu açısından da ortada farklılıklar vardı. Yani sömürge ülkelerde, silahlı mücadeleye de dönüşen ve geniş yığınlar tarafından desteklenen bir devrimci hareketin varlığına karşılık, sömürgeci ülkelerin kurtuluş hareketi, henüz ülkedeki muhalefetin öncüsü olamamış, örgütlenmesini kitleler içinde etkin bir biçimde yayamamış bir konumdaydı. Kısacası, sömürge ülkelerdeki kurtuluş hareketi, sömürgeci ülkelerdeki kurtuluş hareketlerinden çok daha ileri bir aşamadaydı.

Ayrı örgütlenme koşulları, esas olarak sömürgeci ülke sömürge ülke arasında (veya daha genel bir ifadeyle ezen ve ezilen uluslar arasında) ekonomik, sosyal, siyasal, coğrafi ve diğer tarihi özelliklerin farklılığıyla birlikte, iki ülkenin devrimci hareketlerinin durumlarından da kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, bir ülkenin sömürge statüsü içinde olmasına bakarak, bundan ayrı veya birlikte örgütlenmek sonucuna ulaşmak, Marksist - Leninist bir bakış açısı olamaz. Bir sömürgenin (veya ezilen ulusun yaşadığı toprakların) parçalanmışlığı olgusu da, ayrı veya birlikte örgütlenmenin temel noktası olamaz. Bu konuda özellikle Polonya ile ilgili tartışmalarda (Polonya'nın Almanya, Rusya ve Avusturya tarafından üçe bölünmüşlüğüne rağmen) Lenin'in, soruna hangi perspektifle baktığı bilinmektedir.

Vietnam, Angola, Mozambik ve Gine - Bissau'da objektif ve subjektif bir çok faktör, bu ülkelerde ayrı örgütlenen devrimci hareketlerin tutarlı davrandıkla-

rına tanıklık etmektedir. Kürdistan somutunda örgütlenme sorunu tartışılırken bu faktörlerin bir yana bırakılması ve "onlar birer sömürgeydi, sömürge oldukları için ayrı örgütlendiler" mantığına düşülmesi, gerçek çözümü ortaya çıkarmayı güçleştirir ve Kürdistan halkının kurtuluş mücadelesine doğru bir önderliğin yaratılmasını geciktirir.

Yine bu sömürgelerle sömürge Kürdistan arasındaki öze ilişkin olmayan (hepsi son tahlilde birer sömürgedir), ama çok önemli olan tarihi özel koşulların, bugünkü idari, ekonomik, siyasi, coğrafi özelliklerin farklılığının gözardı edilmemesidir. Bu sorun, Kürdistan'daki devrimci hareketin, diğer sömürgelerdeki kurtuluş hareketlerinin deneylerinden sonuna kadar yararlanmasını zorunlu kılmakla birlikte, Kürdistan'daki ulusal kurtuluşun esas olarak Kürdistan'ın somutunu yansıtacağı gerçeğidir. (Yazımızın bundan sonraki bölümünde birlikte örgütlenme, özerk örgütlenme vb. sorunlar üzerinde dururken görüşlerimizi daha açık olarak ortaya koymaya çalışacağız.)

KURTULUŞ

NOT: Kurtuluş Sosyalist Dergi'nin 29. sayısında, "Enternasyonalizm ve Örgütlenme Açısından Kürdistan'daki Mücadelenin Bazı Sorunları Üzerine" başlıklı yazıda;

25/401 sayfadaki: **"Birincisi;** bir ülkenin sömürge koşulları altında bulunması, ayrı veya birlikte örgütlenmek için ölçü değildir" cümlesinin son kısmı "ayrı veya birlikte örgütlenmek için **dolaysız** ölçüt değildri" biçiminde düzeltilmelidir.

28/404. sayfadaki «Bolşeviklerin ulusların kendi kaderini tayin hakkı konusundaki çıkan..." cümlesi, "Bolşeviklerin ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı konusundaki görüşlerine karşı çıkan..." biçiminde düzeltilmelidir.

ERİTRE: DEVRİMİ GETİREN KOŞULLAR

Geçen birkaç yıl içinde basında Eritre ve Etyopya yönetiminden,bağımsızlık için verilen mücadeleden fazlasıyla bahsedildiği halde, birçok batılı okur, ülke tarihi ve bağımsızlık hareketinin temelleri ve yapısı hakkında çok az bilgi sahibi gözüküyor. Bu makalede Kuzey Amerika'da «Kurtuluş için Eritreliler»in bir üyesi olan Yordanos Gebre - Medhin, Eritre'nin içinde bulunduğu durumu daha iyi anlamak için gereken temel bilgileri veriyor. Baştan ilk olarak, bazı temel coğrafi ve tarihi gerçekler var.

Değişik hesaplara göre Eritre 46.000 ile, 48.000 (mil)^2 arasında değişen bir alana sahip (Pensilvanya ya da Newyork kadar). Afrika'nın doğu sahilinde yer alan Eritre'nin doğusu Kızıl Deniz, Kuzey ve batısı Sudan, güneyi Etyopya, güney doğusu Affar - Issas ile çevrilidir. Başkent Asmara'nın dışında Massawa ve Assab, ülkenin iki önemli limanıdır.

19. yüzyılın son on - yirmi yılı, Afrika kıtasının Avrupa emperyalistleri tarafından paylaşımını gördü. Sömürge ziyafetine geç katılan İtalya, sıçrama tahtası olarak kullanmak amacıyla, 1880 yılında Eritre'yi nüfuz altına alıp ilk resmi sömürgeyi 1890'da kurdu. Avrupa'lıların Afrika'yı sömürgeleştirmeleri sırasında, İtalyanlar 1896'da ünlü Aduwa muharebesinde Etyopya'lılar tarafından yenilgiye uğratıldılar. Bu yenilgi 40 yıl süreyle, İtalya'nın bu bölgesindeki genişleme emellerine son verdi.

Bu emeller, Mussolini'nin önderliğinde, İtalya'nın finans kapitali tarafından canlandırıldı (1930'larda). Ve bu kez Eritre, Etyopya'ya saldırı sahası olarak başarıyla kullanıldı. Yordanos Gebre - Medhin'in aşağıda açıkça ortaya koyduğu gibi, faşist İtalya'nın Eritre'deki askeri - emperyalist faaliyetlerinin sonuçları, ülkenin sosyo - ekonomik yapısının yeniden şekillendirilmesiydi. II. Dünya savaşı patlak verdiğinde, Mussolini, İngiltere'ye rağmen, yayılmak için fırsat buldu. Ve daha sonrasının İngiliz-Mısır Sudan'ının içine yürümeye başladı. Fakat 1941'in Nisan'ında İngiltere bir karşı saldırıyla Eritre'yi tamamen işgal etti.

İngiltere, Eritre'yi 1940'lı yıllar boyunca elinde tuttu. Aralık 1950'de ABD ve Müttefiklerinin yönetimindeki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Eritre'nin özerk bir biçim olarak Etyopya ile birleşmesi kararını verdi. Bu biçim, Eritre'yi zaptedip bir vilayet haline sokmak isteyen Etyopya tarafından, hiçbir zaman ciddiye alınmamıştır.

Bu kısa açıklamadan görülecektir ki; Eritre, Etyopya'dan ayrı bir tarihe sahiptir ve iki ülke hiçbir zaman organik olarak birleşmemiştir.

Yayıncı
(Monthly Review)

Eritre tarihi, belli bir topluluk oluşturduğu günden beri, sömürgecilere karşı bir direniş tarihi olmuştur. (1941 öncesi İtalya'ya, daha sonra İngiltere'ye ve şimdi Etyopya'ya karşı). Eritre'nin mücadelesi, «bölücü» «arap - tahrikli» gibi olumsuz kelimelerle tanımlanmıştır. Bu tanımlar gerçekleri inkâr eder. Etyopya'nın bu «bölünmez ve kutsal birliği», Eritre halkının üzerindeki egemenliği, katliam ve baskıyı örtbas etmeye hizmet eder.

Şimdi Eritre ve Etyopya'da verilen sınıf mücadeleleri, çakışmalarına rağmen özünde farklıdırlar. Bu iki bölgenin, farklı tarihi koşullarına bağlıdır. Avrupalı emperyalistler, Eritre'de üretim araçlarının doğrudan kontrolüne sahipken, Etyopya'da feodal sınıf yapısının çerçevesi içinde ve yönetici feodal sınıfla doğrudan işbirliği halinde çalıştılar.

İTALYAN SÖMÜRGE DÖNEMİ (1890 - 1941)

Modern Eritre tarihi, sömürgeciliğin pekiştirilmesi döneminde başlar. 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılması, Kızıl Deniz çevresinin, Avrupa kapitalizmi tarafından yağmasını kolaylaştırdı. Massawa'da halen var olan liman, önce Mısır, daha sonra sömürgeci bir güç olan İtalya tarafından işgal edildi. İtalya, 1896'da Aduwa'da Etyopya'nın feodal ağalarının yönlendirdiği yerli bir ordu tarafından yenilgiye uğratıldı. Bu yenilgi, İtalya'nın Eritre'nin sınırları dışına yayılmasını engelleyerek, İtalya'nın sömürgeci politikasını Eritre'ye doğru şekillendirdi. Stratejik öneme sahip elverişli bir bölgede bulunan Eritre aracılığı ile İtalya'nın ithal malları deniz ötesi Arap ükelerine ve komşu Sudan, Etyopya, Somali'ye dağıtılıyor, İtalya'nın bu bölgelerden çıkardığı hammaddeler Eritre aracılığı ile İtalyan sanayiine ihraç ediliyordu. İtalya'nın politikası; İtalyan'larla rekabet edebilecek yerli ticaret burjuvazisinin gelişimini engellemekti. Kısaca İtalya, yayılmacı ve tekelci sömürgeci bir güçtü.

İtalyan sömürgeciliğinin ilk evresi, Eritre'yi yönetilebilir hale getirmek amacıyla baskı altına alıcı ve idareciydi. İtalya. Eritre ile Etyopya arasındaki dini ve kültürel bağları, Eritre (Koptik) kilisesinin başkanlarını İtalya'nın onayına tabi kılarak ve kilise topraklarına el koyarak kopardı. İtalya aynı zamanda egemen-

liğini pekiştirmek için haberleşme kolaylıkları sağladı, ama sanayinin gelişmesi için pek bir şey yapmadı.

İtalya'daki faşist hükümetin, kısmen 1929'da başlayan bunalıma bir tepki olarak, emperyalist yayılmanın yeni bir evresine girmesiyle, Eritre'de, 1930'larda, etkisi uzaklara ulaşan bir değişim başladı. Roma, binlerce Eritre'liyi orduya alarak, Eritre'yi, bu sömürgenin komşularına saldırmak için bir üs olarak kullandı. İtalya, İngiltere tarafından yenildiği 1941 yılından önce Etyopya'yı, Somali'yi, kısmen Sudan ve Kenya'yı işgal etti. Bu süre içinde binlerce İtalyan Eritre'ye yerleşti. 1930'da 5.000 olan Avrupalı sayısı, 1935'te 50.000'e yükseldi. Ve 1930 öncesi, kendi kendine yeterli olan Eritre, bu tarihten sonra, gittikçe artan ölçüde, İtalya'ya bağımlı olmaya başladı. Bankalar, hastaneler, yollar, köprüler, garajlar, hava alanları süratle inşa ediliyor, Asmara'nın dışına çıkan yollar, Eritre'yi hızla bütünleşen ikdisadi ve sosyal bir birim yaptı ve şebekenin Batı ve Kuzey Etyopya'ya yayılışı ile komşularıyla olan bağlantısını kuvvetlendirdi. Massawa ve Assab'ın limanlarının yenileştirilmesinin yanında, İtalyanlar, Asmara'yı, Massawa limanına bağlayan dünyanın en uzun hatlarından biri olan hat dahil, tren yolları döşediler.

Bütün bu değişimlerin nüfus üzerindeki etkileri çok şiddetliydi. Önemli sayıda köylü - işçi, asker ve şehirli haline geliyordu. 1941'de nüfusun beşte birinin şehirleşmesine rağmen, üretici sanayide çok az iş vardı. Bu nedenle, 1941'de savaş ekonomisinin çökmesiyle, durumun ümitsizleşmesi sürpriz olmadı.

Bu durum birçok idari ve teknik vasıflı işçinin Sudan, Somali ve özellikle Suudi Arabistan ve Etyopya'ya göçmesine neden oldu. Eritre'li işçilerin Etyopya'ya akışı, ekonomik ve politik nedenlerden dolayı, Etyopya tarafından desteklendi. Bu durum, 1940'ların ilk yıllarındaki tarihi durumun sonucundan değil, Eritre'nin Etyopya'nın zenginliğine olan bağımlılığından kaynaklandığı iddiasıyla, Etyopya propagandası için bir araç oldu. Etyopya egemen sınıfı, Eritre'nin Etyopya'ya katılmasını savunma ve sonra da gerçekleştirmenin, işçi göçünün desteklenmesinin, feodal üretim tarzının temellerinin ve kendilerinin politik varlıklarının yokoluşunu getireceğini kavrayamıyordu.

Sömürgeci yönetim açısından İngiliz egemenliği (1941 - 1952) özünde İtalya'nın takipçisi ve onun bir

uzantısıydı. 1941'de Eritre'de yaşayan 70.000 İtalyan vatandaşı, İngiliz yönetimindeki sömürgeci hükümetin kontrolü altında kaldılar.

KÖYLÜLÜĞÜN DEVRİMCİ GELİŞİMİ

Eritre'nin 8 bölgesinden nüfusun % 95'inden fazlasının yaşadığı 7'sinde, İtalyan sermayesi köklü iktisadi ve sosyal değişikliklere neden oldu. Eritre'de, feodalizmin klasik şekliyle ve Etyopya'daki biçimiyle hiçbir zaman gelişmemesi önemli bir noktadır. Hristiyanların yerleştiği yüksek bölgelerde, kıymetli topraklara sahip olan Koptik kilisesinin, topraklarının işlenmesi için özgür köylü emeğine talebi vardı ve bunu kullanıyordu. Alçak bölgelerde ise bağımlı serflerin statüleri korkunçtu. Her iki bölgede de, İtalyan sömürgeciliği «doğan feodalizmi» yendi.

Dağlık arazilerde kilise arazisi kuşatılmış ve İtalyan arazisine çevrilmişti. Toprakların bir kısmı köylülere verilirken, diğer bir kısmı da İtalyan yerleşimcilerine verilmiş, kilisenin ekonomik gücü kırılmıştı.

1940'larda, aşağı topraklarda, büyük serf isyanları, serf bağımlılığının ve mecburiyetlerinin kaldırılmasına neden oldu. Trevaskis'in belirttiği gibi bu ,temel bir devrim deneyiydi. «Bir toplum feodaller ve çelişen çıkarlarla kendi içinde bölündüğünde, tüm serfler arasında gerçek bir birlik ortaya çıkar». Yüksek bölgelerde, kilisenin, artık iktisadi bir güç olmamasına rağmen, (Koptik) hıristiyanlığın ideolojisine sahip olan kitleler arasında hâlâ etkinliği vardı. Geleneklerin hayli farklı olduğu aşağı bölgelerde, serflerin kurtuluşuyla, şeflerin sosyo-ekonomik güçleri ortadan kalkmıştı. Her iki durumda da köylülerin iktisadi esaretten kurtulmasıyla kilisenin ve şeflerin hükmü «hemen hemen» yok olmuştu. «Hemen hemen», çünkü; egemen sınıfın ne çıkarları, ne de fikirleri aynı çabuklukla ölmez. 1941'deki politik karmaşa içinde, egemen çıkarların canlandırılması ve feodalizmin güçlendirilmesi bir ihtimaldi. Buna şu şekilde teşebbüs edildi:

İtalya'nın yenilgisinin hemen ardından gizli bir örgüt, (bu örgüt 1947 Aralığında resmi bir politik parti olmuştur) tarihi ters çevirmek için elinden gelen herşeyi yaptı. Etyopya tarafından desteklenen «Eritre'nin Etyopya ile Birleşmesi için Yurtsever Cephe» ismindeki bu örgütün (VP-Yurtsever Birlik) müttefikleri aşağı

bölgedeki eski yerlerini kaybeden müslüman şefler ve Koptik kilisesiydi. Parti kurucuları ve aktif üyeleri, daha 1940'ların başlarında Addis-Ababa'daki Etyopya hükümetinde yüksek mevkileri garantilemişlerdi. Yurtsever Birliğin esas amacı, Eritre ve Etyopya'nın birleştirilmesi davasına, kitleler arasında destek aramaktı. Buna karşılık Etyopya; kilisenin ve şeflerin kaybolan iktisadi ve politik güçlerini tekrar kazandırmak, kraliyet ailesiyle karşılıklı evliliklerle, onları Etyopya'nın feodal hakim sınıfının bir parçası yapmak istiyordu.

Bu hesapların aracı Eritre (Koptik) kilisesiydi. Kilise afaroz ve baptisizmin kutsal hizmetlerini götürmeme tehdidi ile köylüleri Eritre ile Etyopya'nın birleşmesi davasına çağırıyordu. Bu taktikler sonuç vermeyince, kilise liderleri anti-müslüman propagandaya başladılar. Bu, kilise ile şefler arasındaki ittifakın bozulmasına yol açtıysa da, Yurtsever Birlik için, belli bir anti - müslüman destek sağladı.

Birleştiricilerin kısmi başarılarına karşılık, 1946'da aşağı topraklarda yaşayanların çıkarlarını gözeten bir parti - Müslüman Cemiyeti (ML) - kuruldu. Bu parti nin kurucuları olan tüccarlar, eski serfler ve geçmişteki İtalyan hükümetinin yetkilileri, başlangıçta serflerin çıkarlarını dile getirdiler ve Etyopya'da yıpranan feodal sistemi eleştirdiler. Ancak asıl amaçlarının, Yurtsever Birliğe karşıt olarak, aşağı topraklarda ayrı bir devlet kurmak olduğu hızla ortaya çıktı. Müslüman Cemiyeti (ML), Yurtsever Birlikten atılan şefleri parti örgütü içine alarak, oportünist ve sekter bir siyasi örgüt haline geldi. Sonuç olarak 1946 yazında Etyopya liderleriyle birleşmeyi savunan Yurtsever Birlik liderleriyle, aşağı toprakların bağımsızlığını savunan yeni Müslüman Cemiyeti yöneticileri arasındaki düşmanlık, Asmara ve Eritre tarihinin en kötü politik savaşına dönüştü.

Etyopya hükümeti, o an için, Eritre halkını, özellikle köylüleri, Eritre'nin hakim sınıflarının içine düşmanlık sokarak ve Etyopya'nın resmi dininin «mukaddesliğini» kullanarak bölmeye muktedirdi.

SİYASİ HAREKETLER

1940'larda İngiliz işgali sırasında Eritre'de düşünce özgürlüğü ve bütün diğer liberal demokratik haklar gelişti. Şimdiye kadar anlatılan V.P. ve M.L.'nin dışında

ELF'nin radikalleşmesini kaçınılmaz hale soktu. Çarpışan güçlerin bazı kadroları başta Küba ve Çin Cumhuriyeti olmak üzere kardeş ülkeler tarafından eğitiliyordu. Fakat burda değinilen Eritre devriminin temeli sadece 14 yıldır çarpışan silahlı güçlerin dayanıklılığı değildir. Daha önemlisi Eritre toplumunu özgür kadın ve erkeklere dönüştürmek, geleneksel kalıntıları aşmak ve halk cumhuriyetine yol açacak Eritre demokratik devrimini gerçekleştirmektir. Zorluğunun yanında başarılan, Etyopya'lı kitlelerin sömürüye karşı mücadelelerini hızlandırmaktır.

Şu da var ki Afrika'lı egemen sınıflara ve onların emperyalist işbirlikçilerine karşı bir sınıf mücadelesi olarak Eritre devrimi gelecekteki Afrika devrimleri üzerinde önemli bir etki yapacaktır.

Monthly Review
Eylül - 1976

AÇIKLAMA

Derginizin, Ekim 1978 tarihinde çıkan 28. sayısında bir satır düşmesi olmuştur.

Sayfa: 27/323, ikinci paragraf, satır 5'in doğrusu «ğı «**Bağımsız Türkiye»yi eleştirirken Lenin'i**» olacaktır.

Derginizin elinizde bulunan 30. sayısında bazı dizgi yanlışları olmuştur.

Sayfa: 25/497, 3. satırdaki; «ilişkilerin» sözcüğü, «ilişkilerinin»,
Sayfa: 33/505, alttan 13. satırdaki; «kalması» sözcüğü, «kalınması»,
Sayfa: 46/518'de 1. paragraf, 9. ve 10. satırlar yer değiştirecek,
Sayfa: 47/519, 4. satırdaki; «ileri» sözcüğü, «ilerici» olacaktır.

Düzeltir özür dileriz.

KURTULUŞ

KURTULUŞ

sosyalist dergi

5. CİLT

İÇİNDEKİLER

SAYI : 25 (Haziran - Temmuz 1978)

SAYI : 26 (Ağustos 1978)

SAYI : 27 (Eylül 1978)

SAYI : 28 (Ekim 1978)

SAYI : 29 (Kasım 1978)

SAYI : 30 (Aralık 1978 - Ocak 1979)